

РЕЗЮМЕТА НА НАУЧНИ ТРУДОВЕ

доц. МАКРЕТА ТОДОРОВА ДРАГАНОВА, ДМ

КАТЕДРА „УПРАВЛЕНИЕ НА ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ, МЕДИЦИНСКА ЕТИКА И ИНФОРМАЦИОННИ ТЕХНОЛОГИИ“ ПРИ ФОЗ НА МУ - ПЛЕВЕН

във връзка с участие в конкурс за „професор“ в област на висше образование 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.4. Обществено здраве по специалност „Социална медицина и организация на здравеопазването и фармацията“ в катедра „Управление на здравните грижи, медицинска етика и информационни технологии“, Факултет „Обществено здраве“, МУ-Плевен, обн. в ДВ бр. 39/27.05.2022 г.

А 1. Дисертационен труд за присъждане на ОНС „доктор“

1. **Драганова, М.**, Управление на ресурса време на ръководните кадри по здравни грижи в лечебните заведения. Дисертационен труд за научна и образователна степен „доктор“, МУ – Плевен, 2013 г. 149 с.

Актуалност на проблема: Значението на управлението на времето в здравеопазването отдавна е признато. Необходимостта от класифициране на извършваните дейности за ефективно управление на времето е неоспорим факт. Съществуват различни класификации на сестринските дейности, прилагани в световен мащаб. Към момента в България няма класификация, която да е адекватна на спецификата на сестринския труд. Съответните нормативни документи, регламентиращи здравните грижи са Наредбата за компетентностите на здравните специалисти, влязла в сила през януари 2011 г. и длъжностните характеристики.

Цел: Целта на това проучване е да проучи и анализира бюджета на времето на ръководителите по здравни грижи (РЗГ); да се установят неизползваните резерви от време и да се предложат подходи за подобряване на управлението на времето.

Методи: Проучването е проведено от февруари 2012 г. до февруари 2013 г. Проведено е цялостно медико-социално изследване с различни методи – анкетен метод, одит на времето (самохронометраж), документален метод и експертна оценка. В проучването са включени общо 390 здравни специалисти, 256 пациенти от 14 болници и 12 национални експерти в областта на здравните грижи.

Резултати: Проучването установи, че повече от половината от анкетираните (58%) са готови за включване в програмата за подобряване на управлението на времето. Останалите се нуждаят от придобиване на задълбочени познания по проблема и подходите за рационално управление на времето. Установено е, че продължителността на трудовия опит е ключов фактор за ефективно управление на времето. Според респондентите основните пречки за ефективното управление на времето са: липса на регистриране на използването на времето, липса на приоритети, прекъсвания от посетители и разговори, които не са свързани с работата; нерешителност и отлагане и неспособност да се каже "не". Ниският процент на

професионалистите по здравни грижи (15%), участвали в проучвания за управление на времето до момента на настоящото проучване е предпоставка за интензифициране на изследванията по въпроса. Наличието на цялостна класификация на дейностите на мениджърите в здравеопазването ще позволи определянето на оптималното време за тяхното изпълнение, разработването на стандартни стойности за използване на работното време и прилагането на съвременни подходи за оптимизиране на времето. Почти половината от анкетираните (47,7%) смятат, че дейността им не отговаря на длъжностната им характеристика. Повече от половината от анкетираните пациенти (59,4%) не са доволни от времето, което персоналът отделя за тях.

Разработена е Учебна програма за ефективно управление на времето, която да се използва в различни здравни специалности.

Въз основа на резултатите от проучването са предложени подходящи мерки на държавни органи и неправителствени организации за промени в правната уредба.

Ключови думи: здравни специалисти, управление на времето, болници, класификации на дейностите, длъжностна характеристика, подходи за рационално управление на времето.

TIME MANAGEMENT OF HEALTH CARE MANAGERS IN HOSPITALS

Background: The importance of time management in health care has long been recognized. The need to classify the activities carried out for effective time management is an undeniable fact. There is a variety of classifications of nursing activities applied world-wide. At present in Bulgaria there is no a classification which is adequate to the specificity of nursing labor. The relevant regulation includes the Ordinance on healthcare professionals' competences enforced in January 2011 and job descriptions.

Objective: The purpose of this study is to investigate and analyze the time utilization of health care managers and their workload; to identify unused time reserves and to suggest approaches for time management improvement.

Methods: The survey was conducted from February 2012 to February 2013. A comprehensive medico-social survey employing different methods - self-administered questionnaires, self-chronometry and expert assessment was conducted. A total of 390 health care professionals, 256 patients from 14 hospitals and 12 national experts were included in the study.

Results: The study found that more than half of the respondents (58%) are ready for inclusion in the program for time management improvement. The rest of them need acquiring in-depth knowledge of the problem and approaches for rational time management. Work experience duration was found to be a key factor to effective time management. According to the respondents the main obstacles to effective time management are: lack of registration of the time utilization, lack of priorities, interruptions by visitors and conversations that are not work related; indecisiveness and procrastination and inability to say "no." The low percentage of health care professionals (15%) who had participated in surveys of time management until the present one is a precondition for intensification of research on the issue. The availability of comprehensive classification of health care managers' activities will allow determining of optimal time for their performance, elaboration of standard values for work time usage and the application of modern approaches to time optimization. Almost half of the respondents (47.7%) believe that their activities do not correspond to their job description. More than half of the surveyed patients (59.4%) were not satisfied with the time that the staff had spent with them.

An educational programme for effective time management has been developed to be used in different health care specialties.

Based on the study results some appropriate measures have been proposed to state authorities and non-governmental organizations for changes in the legal regulation.

Key words: *health care professionals, time management, hospitals, classifications of activities, job description, approaches for rational time management.*

Актуалност на проблема: Значението на управлението на времето в здравеопазването отдавна е признато. Необходимостта от класифициране на дейностите с цел ефективното управление на времето е неоспорим факт.

Цел: Целта на това изследване е да проучи и анализира бюджета на времето на ръководителите по здравни грижи за да се идентифицират неизползвани резерви и да предложи подходи за подобряване на управлението на времето.

Методи: Проведено е комплексно медико – социално проучване чрез използване на различни методи - анкетирание, самоодитиране и експертна оценка и др. В изследването бяха включени общо 390 професионалисти по здравни грижи, 256 пациенти от 14 болници и 12 национални експерти.

Резултати: Проучването установи, че повече от половината респонденти (58%) са готови за включване в програмата за подобряване на управлението на времето. Продължителността на трудовия стаж е ключов фактор за ефективно управление на времето. Според респондентите основните пречки пред ефективното управление на времето са недокументиране на изразходваното време и липсата на приоритети. Наличието на цялостна класификация на дейностите на ръководителите по здравни грижи ще позволи определяне на оптимални срокове за тяхното изпълнение и прилагане на подходи за оптимизиране на времето. Почти половината от анкетираните (47,7%) смятат, че техните дейности не отговарят на длъжностната им характеристика. Повече от половината от изследваните пациенти (59,4%) не са доволни от заделеното им време от персонал.

Въз основа на резултатите от проучването, са направени препоръки към държавните органи и неправителствени организации за промени в правната уредба.

В.3. Хабилизационен труд – монография

1. **Драганова, М.** *Актуални аспекти на връзката обучение-образование-практика в здравните грижи.* Издателски център МУ-Плевен, 2022, 196 с., ISBN: 978-954-756-285-1 – **100 т.**

Резюме

Монографията се предлага във време, изпълнено с предизвикателства - дефицит на професионалисти по здравни грижи, промяна на модела на съвременния пациент и студент и съответно променените им очаквания относно качеството на здравните грижи и др. Тези обстоятелства налагат преосмисляне на връзката между категориите «обучение», «образование», «практика», които са неразривно свързани, а към настоящия момент, почти се припокриват.

Учебният процес във Висшето Медицинско училище, където се обучават и студентите от професионално направление «Здравни грижи», непрекъснато се оптимизира, което поставя нови изисквания пред съвременните преподаватели. От тях се очакват не само професионални знания и умения, а и непрекъснато усъвършенстване на комуникативни и мениджърски умения.

Основна цел на монографията е акцент върху значимостта на съвременните «производители», т.е. преподавателите, както от висшите училища, така и от учебните клинични база, относно подготовката на професионалисти, каквито очаква съвременния пациент/клиент.

Предлаганото съдържание е структурирано в 14 информационни области, които обхващат всички елементи на учебния процес, вкл.

Нормативната база, регламентираща обучението, спецификата на обучението в различните специалности от професионалното направление, значимостта на управленските умения за постигане на целите и характеристиките на съвременните субекти на учебния процес.

В заключителната част на база на проведено собствено проучване и в съответствие с приоритетните области, заложи в Стратегията за развитие на висшето образование в Република България (2021-2030) се предлагат насоки за развитие на обучението в специалностите от професионално направление «Здравни грижи».

Г.6. Публикувана книга (която притежава ISBN) на базата на защитен дисертационен труд

1. Драганова, М. *Управление на времето*. Издателски център МУ – Плевен, 2016 г., ISBN: 978-954-756-195-3, 160 с. – **40 т**

Резюме

Управлението на времето е една от актуалните концепции на съвременния мениджмънт. Предлаганата монография е естествен и адекватен отговор на потребностите на широк кръг читатели – студенти от различни специалности, действащи специалисти, ръководители по здравни грижи, преподаватели и др.

Предлаганото съдържание започва с историческото развитие на концепцията „управление на времето“, продължава със специфичните характеристики на „времето“ като ресурс, бюджета на времето, подходи и средства за ефективно управление на времето.

Връзката между ефективното управление на времето и профилактиката на стреса, като един от значимите фактори за заболяемостта в наши дни, е изключително ценна.

Анализираните данни от собствено проучване доказват подценяването на времето като ресурс и неосъзнаване на значимостта на проблемите, произтичащи от неефективното оползотворяване както на работното, така и на личното време.

В заключение се предлага Алгоритмизацията като метод за оптимизиране на управлението на времето, като на всяка стъпка се препоръчват адекватни методи и средства, които помагат при решаване на проблема.

РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКАЦИИ И ДОКЛАДИ, ПУБЛИКУВАНИ В НАУЧНИ ИЗДАНИЯ, РЕФЕРИРАНИ И ИНДЕКСИРАНИ В СВЕТОВНОИЗВЕСТНИ БАЗИ ДАНИ С НАУЧНА ИНФОРМАЦИЯ

Г.7.1. Велева Н., Г. Грънчарова, **М. Драганова**. *Единният европейски пазар и българските медицински сестри*. *Trakia journal of science*, 2008, volume 6, Number 2, Supplement 4, с. 68-71; ISSN: 1313-7050 (Biomedical Sciences); Web of Science - 20 т.

The single European market and Bulgarian nurses

Objective: To assess the current situation and trends of the Bulgarian market for nurses under the conditions of Single European Market and to examine nurses' attitude to work opportunities in the EU countries.

Methods: Empirical sociological inquiry with self-administered questionnaire was applied to 63 nurses – students in baccalaureate and master programs in Healthcare management in Medical University of Pleven.

Results: All of the respondents think that the accession will have influence on the Bulgarian market for nurses. The major effects will be: rise in emigration, rise in salaries and increased shortage of nurses.

Key words: Single European Market, nurses, work migration, salaries, shortage

Г.7.2. Веков, Т., М. Драганова, С. Александрова-Янкуловска. Българската лекарствена политика в онкологията в сравнение с избрани икономически развити страни – предизвестен неконтролиран ръст на публичните разходи. *Обща медицина*, 2015, бр. 4, стр. 24-30; ISSN: 1311-1817; Web of Science, Scopus; SJR=0,1 – 20

**БЪЛГАРСКАТА ЛЕКАРСТВЕНА ПОЛИТИКА В ОНКОЛОГИЯТА
В СРАВНЕНИЕ С ИЗБРАНИ ИКОНОМИЧЕСКИ РАЗВИТИ СТРАНИ –
ПРЕДИЗВЕСТЕН НЕКОНТРОЛИРАН РЪСТ НА ПУБЛИЧНИТЕ РАЗХОДИ**

T. Vekov, M. Draganova and S. Alexandrova-Yankulovska

Факултет по обществено здраве, МУ – Плевен

**THE BULGARIAN DRUG POLICY IN ONCOLOGY IN COMPARISON WITH SELECTED
DEVELOPED COUNTRIES – THE FORETOLD UNCONTROLLED GROWTH
OF PUBLIC EXPENSES**

T. Vekov, M. Draganova and S. Alexandrova-Yankulovska

Faculty of Public Health, Medical University – Pleven

Резюме: Цел на проучването е установяване на зависимост между нивото на въвеждане на оценките на здравните технологии (HTA) в анализирани страни, начина на вземане на решения за реимбурсиране на лекарствените продукти за лечение на онкологични заболявания и ръста на публичните разходи. Извършен е сравнителен анализ на нормативната структура на лекарствената и реимбурсна политика в България и Германия, Канада, САЩ. Той показва, че фармакоикономически оценки, договаряне на цените между платещите и фармацевтичната индустрия, оценка на разходната ефективност на терапията спрямо съществуващите алтернативи и споразумения за споделяне на риска са уместни и ефективни подходи за контролиране на публичните здравни разходи. В България към 2015 г. не съществува нормативна възможност за въвеждане на тези лекарствени политики, нито съществуват институции, които да ги провеждат. Това предопределя неконтролирания ръст на публичните разходи за целеви онкологични лекарствени терапии, приближаващи 20% годишно.

Ключови думи: онкологични лекарствени терапии, лекарствена политика, публични разходи, сравнителен анализ

Summary. The study is aimed at determination of relationship between the degrees of implementation of health technologies assessments (HTA) in analyzed countries, the manner in making decisions on reimbursement of drug products for treatment of oncological diseases and growth of public expenses. A comparative analysis of normative structure of the drug and reimbursement policies in Bulgaria and Germany, Canada and USA is performed. The results show that pharmacoeconomic assessments, contracting of prices between payers and pharmaceutical industry, assessment of cost effectiveness of therapies versus existing alternatives and agreements on risk sharing are proper and effective approaches for control of public health expenses. In 2015 neither normative opportunity for introducing these drug policies, nor institutions for their implementation are present in Bulgaria. This predetermines the uncontrolled increase of public expenses for target oncological drug therapies, which is closer to 20% annually.

Key words: oncological drug therapies, drug policy, public expenses, comparative analysis

Г.7.3. Веков Т., М. Драганова, М. Йончева. Сравнителен икономически анализ на ефективността на разходите за SGLT2 инхибиторите в комбинация с metformin за лечение на пациенти с диабет тип 2 в България. *Обща медицина*, 2019, бр. 1, стр. 38-44; ISSN: 1311-1817, Web of Science, Scopus; SJR=0,1 – 20 т.

A COMPARATIVE ECONOMIC ANALYSIS OF THE COST-EFFECTIVENESS OF THE SGLT2 INHIBITORS IN COMBINATION WITH METFORMIN FOR TREATMENT OF PATIENTS WITH TYPE 2 DIABETES IN BULGARIA

T. Vekov¹ and M. Draganova², M. Yoncheva^{3,4}

¹Faculty of Pharmacy, Medical University – Pleven

²Faculty of Public Health, Medical University – Pleven

³Military Medical Academy

⁴National Center of Public Health and Analyses

Резюме. Съвременното лечение на захарен диабет тип 2 (T2DM) включва комбинирани лекарствени терапии, които често са базирани на metformin (MET) и инхибитори на натриево-глюкозния котранспортер 2 (sodium/glucose cotransporter 2 inhibitor, SGLT2i). Приложен е икономически анализ разход/ефективност и е изчислено инкременталното съотношение на допълнителни разходи и допълнителни здравни ползи (incremental cost-effectiveness ratio, ICER) на алтернативните SGLT2i/MET терапии за лечение на пациенти с T2DM.

Ключови думи: захарен диабет тип 2, комбинирани лекарствени терапии, анализ разход/ефективност

Abstract. Current treatment of type 2 diabetes mellitus (T2DM) includes combined drug therapies that often are based on metformin (MET) and inhibitors of the sodium/glucose cotransporter 2 (SGLT2i). Cost-effectiveness economic analysis was applied and the incremental cost-effectiveness ratio (ICER) of alternative SGLT2i/MET therapies for treatment of patients with T2DM was calculated.

Key words: type 2 diabetes mellitus, combined drug therapies, cost-effectiveness analysis

Г.7.4. Веков Т., М. Драганова, Ж. Колев, Н. Велева. Икономическа оценка на CDK 4/6 инхибиторите за лечение на HR+/HER2 - локално авансирал или метастатичен рак на млечната жлеза. Обща медицина, 2019, бр. 3, стр. 32-37; ISSN: 1311-1817, Web of Science, Scopus; SJR=0,1 – 15 т.

ИКОНОМИЧЕСКА ОЦЕНКА НА CDK 4/6 ИНХИБИТОРИТЕ ЗА ЛЕЧЕНИЕ НА HR+/HER2- ЛОКАЛНО АВАНСИРАЛ ИЛИ МЕТАСТАТИЧЕН РАК НА МЛЕЧНАТА ЖЛЕЗА

T. Vekov¹, M. Draganova², J. Kolev³, N. Veleva⁴

¹Факултет по фармация, МУ – Плевен

²Факултет по обществено здраве, МУ – Плевен

³Факултет по фармация, МУ – Варна

ECONOMIC ASSESSMENT OF CDK 4/6 INHIBITORS FOR TREATMENT OF HR+/HER2- LOCALLY ADVANCED OR METASTATIC BREAST CANCER

T. Vekov¹, M. Draganova², J. Kolev³, N. Veleva⁴

¹Faculty of Pharmacy, Medical University – Pleven

²Faculty of Public Health, Medical University – Pleven

³Faculty of Pharmacy, Medical University – Varna

Резюме. Целта на представеното изследване е да се моделират локалните данни за разходи и здравни ползи на алтернативните cyclin-dependent kinase 4/6 inhibitor (CDK 4/6 inh) терапии за лечение на авансирал/метастатичен рак на млечната жлеза (HR+/HER2-, a/t BC) в България и да се направи косвено сравнение, базирано на мрежов метанализ. Входните данни в модела са оценените терапевтична ефикасност и безопасност в рандомизираните клинични изпитвания PALOMA-2, MONALEESA-2, MONALEESA-3, MONARCH-3. Моделирането на данните за бъдещи здравни ползи и разходи след края на клиничните изпитвания е направено чрез модел на Марков с две здравни и едно абсорбиращо състояние. В модела са включени всички възможни здравни състояния, отразяващи хода на заболяването, и са предвидени всички вероятности за преход от едно здравно състояние в друго. Входните данни са първичните и вторичните крайни точки в рандомизираните клинични изпитвания, идентифицирани и измерени като преживяемост без прогресиране на заболяването (PFS), обективен отговор (OR) и продължителност на отговора (DOR). Времевият хоризонт на модела е до живот. Разходите и ползите са дисконтирани с 5% годишно. Избраната перспектива е гледната точка на третата страна плавец. Моделирането е извършено с помощта на софтуерен продукт Tree Age Pro Healthcare Software. Моделираните здравни ползи в приложния модел на Марков са измерени като спечелени години живот с добро качество (quality-adjusted life years – QALY) и са включени в косвено сравнение чрез мрежов метанализ. Резултатите от настоящата икономическа оценка на здравните технологии за лечение на HR+/HER2-, a/t BC показват, че abemaciclib (ABE) доминира алтернативните здравни технологии за лечение на целевата група пациенти ribociclib (RIB) и palbociclib (PAL) с подобрена терапевтична ефикасност и по-нисък разход за годишен терапевтичен курс. Следователно ABE е разходоспестяваща терапия. RIB в сравнение с PAL не е разходно ефективна терапия поради твърде високата си цена. Стойността на инкременталното съотношение на RIB спрямо PAL (132 900 лв./QALY) значително надвишава общоприетия праг на разходна ефективност, който е трикратно увеличеният брутен вътрешен продукт на човек от населението за предходна година.

Ключови думи: авансирал/метастатичен рак на млечната жлеза, cyclin-dependent kinase 4/6 inhibitor/терапевтична ефикасност и безопасност, анализ разход/ефективност

Г.7.5. Veleva, N., **M. Draganova.** Quality of Nursing Care and Nursing Process (Bulgaria, 2008-2009). *European Journal of Public Health*, Vol. 20, 2010, Suppl. 1, 194. ISSN / ISSN:1101-1262

Background: The five-step nursing process – assessment, diagnosis, planning, implementation and evaluation is essential for the delivery of quality nursing care. Nursing process is widely spread in the European nursing practice but in Bulgaria is still not applied. The accession of our country to the EU and the subsequent need for unification of both legislation and practice would lead to inevitable introduction of nursing process in Bulgaria. This study explores the views of Bulgarian nurses about the opportunities for clinical application of nursing process and its effect on the health-care quality.

Methods: Anonymous self-administered questionnaires were distributed to 544 nurses during 2008-2009. The study group included 334 practicing nurses from four University Hospitals in Pleven, Sofia, Varna and Stara Zagora, 32 trainers from four nursing schools in the same places, and 178 last year students.

Results: Most of the participants (79%) express their unquestionable interest in nursing process and consciousness of the necessity of its implementation in clinical practice. Only 37% of the respondents consider that nowadays in Bulgaria there are realistic possibilities for clinical application of the nursing process. Most of the participants (64%) do not perceive nursing process as a tool for improvement of nursing care quality but see it as control and assessment instrument. No significant differences were found between the answers of respondents from different hospitals. There is significant difference between the views of practicing nurses/teachers who are pessimists and students who show more positive attitude.

Conclusions: The results of this study confirm that at the moment there are no possibilities for clinical application of professional methods and tools for quality nursing care in Bulgaria. This study proves that the most important factor for the implementation of nursing process is the acquiring of profound knowledge and understanding of the process. Key words: nursing process, nursing practice, clinical application, quality nursing care

Г.7.6. Vekov, T., N. Veleva, R. Koleva-Kolarova, **M. Draganova.** Dependence of health care accessibility and quality on informal payments by patients (2008-2011) Bulgaria. *European Journal of Public Health*, Vol. 21, 2011, Suppl. 1, 42. ISSN / eISSN:1101-1262 / 1464-360X

Background: The issue of informal out-of-pocket payments in Bulgaria attains particular importance in 2011 as a result of a couple of changes: 1) new restrictive delegated hospital budgets, decrease in pathway prices and limitation of the amount of the activities; 2) new regulation of out-of-pocket payments for patients' choice of medical team/physician and medical consumables.

Aim: To find out the relationships between: informal payments and clinical pathway prices; informal payments and patients' health insurance status and informal payments and patients' satisfaction.

Methods: In 01.-03.2011 we conducted sociological survey of 2 284 patients' attitude to informal payments through structured in-depth interviews in two focus groups. The questionnaires consist of questions about the reasons for hospitalization, diagnoses, existence and scale of formal and informal payments, timing and patients' attitude. Data for the year 2008 are derived from the Open Society survey of informal payments for health in Bulgaria.

Results: Most of the cases of informal payments refer to major surgery, tumour treatment, delivery and implantations (valves, stents, joints). The scale of the informal payment is inversely proportional to the level of reimbursement. The

amount of the informal payments varies between €1000-2000 at average that exceeds the national average work salary between 2-5 times. Huge proportion (82.13%) of compulsory insured patients is affected by informal financial pressure. There are no informal payments reported by patients with additional voluntary health insurance. There is an actual raise in informal payments from 71.74% in 2008 to 88.76% in 2011. We witness prevailing lack of satisfaction with the quality of health services in spite of the informal payments made 74% (1132).

Conclusions: The financial crisis and the normative restrictions directly reflect in raise of informal payments which are totally unacceptable for the patients as this is an actual barrier for the accessibility to timely and quality health care. Hence political actions are needed in course of specifying the legislation concerning voluntary health insurance which guarantees additional funding of medical services along with substantial decrease of patients' informal payments.

Г.7.7. Vekov, T., N. Veleva, S. Aleksandrova-Yankulovska, G. Grancharova, **M. Draganova.** Patients' behaviour as an important factor for physician-patient communication (Bulgaria 2011). *European Journal of Public Health*, Vol. 22, 2012, *Suppl. 2*, 263-264. ISSN / eISSN:1101-1262 / 1464-360X

Background. Most of the research on physician-patients' relationships stress on physicians' behavior, patients' needs satisfaction, patients' rights protection and patients' criteria for physicians' appraisal. In our previous studies we found that in spite of the present competitive market environment a limited number of physicians practice according to the modern market management and communications. Studies on physicians' criteria to appraise patients' behavior are very rare in our country.

The aim of this study is to identify the real physicians' criteria for patients' appraisal in order to improve the physician-patients' communication.

Methods. Standardized interviews were performed with randomly selected 413 physicians in April-June 2011. Most of participants were general practitioners (231 - 56%), followed by specialists in out-patient care (98 - 24%) and 84 (20%) physicians from 3 public and 4 private hospitals. All physicians were interviewed during their working hours. They were asked to formulate their perceptions on patients' behavior to gain physicians' confidence, liking and sympathy and what type of patients' behavior is more likely to lead to physicians' disapproval.

Results. The majority of interviewed physicians (36%) pointed out as the most important characteristics of patients' behavior to be polite, smiling and good-natured. Far below in the ranking are patients' appearance and hygiene. Most of the respondents (41%) considered the complaining about the examinations and on the behavior of other physicians as bad characteristics of patients' behavior. The other 28% of respondents disapproved patients that come to see them with a prepared statement about their diagnosis and treatment; 13% pointed out as most annoying the presence of accompanying persons that are hyperactive or panicked and act like patients' competent mentors; 10% were annoyed of being asked straight from the door about the price of the examination and manipulations.

Conclusions. This study identified unfriendly behavior and patients' complains from other physicians as most repellent for doctors. Our findings reveal that often patients are not able to gain real sympathy and devotedness of the physician which influences the communication and treatment process.

Г.7.8. Vekov, T., N. Veleva, S. Aleksandrova-Yankulovska, G. Grancharova, **M.**

Draganova. Patients' criteria for good physician's practice (Bulgaria 2011). *European Journal of Public Health*, Vol. 22, 2012, Suppl. 2, 263. ISSN / eISSN:1101-1262 / 1464-360X

Background. The transition of Bulgarian healthcare sector from state regulated monopoly to competitive market system involves the development of health services marketing as well as growing importance of patients' opinion and appraisal of physicians practice and quality of health services. The future market success of health services' providers depends highly on their knowledge about patients' needs and expectations.

The aim of the study is to identify the real patients' criteria for physicians' appraisal in order to bring evidence to health care providers in the process of improving health services efficiency and responsiveness to consumers' needs. **31 Methods.** In 2011 standardized interviews were conducted by specially trained interviewers with 1340 patients in 14 medical centres and diagnostic-consulting centres located in 8 regional cities in Bulgaria. The questionnaire consisted of questions concerning information about the way of receiving the patient, patient physician communication, duration of medical examination, physician's explanations about diagnoses, treatment and outcome perspectives and the attitude of the physician to the patient.

Results. According to the patients' responses more than 70% of the physicians didn't give a smile while receiving them; 47% of them didn't even look at the entering patient; 23% didn't pay any attention to the patient and the entire communication was left to the nurse. Only 23% of the physicians spent enough time to listen carefully to patients' complaints and 5% refused the patient a hearing. In most of the cases (32%) the examination duration was 20 minutes on average, and 43% of the patients claimed that there was no examination at all. The majority of physicians (86%) didn't explain logically and in details the diagnostic methods, the nature of disease, the treatment alternatives, unwanted and side drug effects and outcome perspectives.

Conclusions. Despite of the ongoing health reform in Bulgaria the patients' opinion about physicians' behaviour and practice demonstrates a great gap between patients' expectations about good medical practice and real situation in healthcare settings. The major problems of health services market lie in the lack of appropriate communication between healthcare providers and consumers.

Г.7.9. Veleva, N., **M. Draganova**, T. Vekov, S. Aleksandrova-Yankulovska, G. Grancharova. Bulgarian Nursing Workforce Forecast (2013-2023). *European Journal of Public Health*, vol. 23. 2013, Suppl. 1, 242-243. ISSN / eISSN:1101-1262 / 1464-360X

Background: Today there is a global shortage of nurses. There are severe imbalances between the developed and developing countries as well as among the regions within the countries. As the market mechanism is unable to solve the problem governments worldwide are becoming increasingly involved in workforce planning. Until now no scientific forecasts of the needs for nurses were produced in Bulgaria. There are particular evaluations of the professional association (BAHCP), the Ministry of health and other stakeholders which are not based on profound

situation analysis and estimation but are rather an expression of the generally held view that there is a shortage of nurses.

Aim: To make an evidence-based forecast of the needs for nursing workforce until 2025 in order to support the decision makers in the process of human resources planning in Bulgaria.

Material and Methods: Specifically for this study the nursing association provided data on its members by specialty, gender, age group, employment status, foreign certificates etc. with reference date of March 2013. In addition we used the official information of the National Institute of Statistics on the nursing personnel, population projections, general mortality rates etc. A supply and demand simulation model of the market for nurses (2013-2025) was constructed using system dynamics approach. It estimates the supply of nurses and the deficit or surplus. The ratio of nurses needed per 100 000 population is set on historical bases calculations.

Results: In the scenario with moderate population decrease until 2025 the Bulgarian market for nurses is expected to be balanced at about the same as the current absolute number of 27 000 specialists. The nurse: population ratio will increase from 365 at present to 400 but still it will be lower than the EU average (750).

Conclusion: On the supply side Bulgarian health system has got the capacity for providing enough nurses to meet the market needs but the demand side of the market does not provide adequate job opportunities and remuneration for nurses.

The shortage of nurses that exists in our country is not a physical deficit of persons with nursing qualification but lack of individuals motivated to practice nursing.

Message 1: Bulgarian market for nurses will continue to be self-sufficient. There is no need to further increase the numerous clauses for nursing students or import nurses from abroad.

Message 2: The adequate policy is to apply human resource strategies aimed at motivation and retention of the highly qualified nurse professionals in Bulgaria.

Г.7.10. Vekov, T., S. Aleksandrova-Yankulovska, G. Grancharova, N. Veleva, **M. Draganova**. Effective approach to improve the value of out-patient care in hypertensive patients. *European Journal of Public Health*, vol.23, 2013, Suppl. 1, 245. ISSN / eISSN:1101-1262 / 1464-360X

Background: The general practitioners (GPs) in Bulgaria, as in many other countries, are rewarded on per capita basis. This does not motivate them to take responsibility for the outcomes of care, to control effectively the course of chronic diseases and to improve the tertiary prevention by minimizing the number of hospitalizations and changes for the worse. It is important to underline that the value in health care should be measured mainly by the therapeutic results for the patients and the physicians should be paid accordingly to the outcomes achieved. Such an approach will improve the value for patients, the financing institutions, the health care providers, and will contribute to the economic stability of the health system.

The aim of this study was to evaluate how the changes in GP's behavior to hypertensive patients' treatment will affect the value for patients and the remuneration of physicians.

Methods. The study was conducted within one year period (from January to December 2012), including 112 GPs and 2240 hypertensive patients – 20 patients

per one GP. The predominant part of patients were women (62.2%) and 37.4% men. The main criterion for inclusion was arterial hypertension (AH) without any other comorbidity. Each patient was checked by his GP at least 6 times per year. The variables monitored included: pulse frequency, systolic and diastolic blood pressure, lipid profile, smoking, diet, physical activity and hospitalization. The value improvement was measured by the positive changes in all monitored variables. The value received by the hypertensive patients in out-patient care was divided in two parts: a value in hypertension treatment and a value in prevention of consequent heart disease and incidents, like acute coronary syndrome. The changes in the values received by the patients were calculated as the ratio of the relative improvement in clinical indicators (control of blood pressure, pulse rate, and lipid profile) and improvement in body-mass index and cessation of smoking) to the relative increase in health care expenditures.

Results. The results show that when the therapeutic targets are well determined, and the physicians are well-motivated to reach them, the patients received significantly higher value of treatment. By the end of the study 63.1% of the patients had well-controlled blood pressure, serum cholesterol level was within the reference range in 90.2% of patients, and pulse rate was normal in 91.5% of the patients. Only 23 patients out of 2240 (about 1%) were hospitalized during the year of observation. Among the preventive measures the highest value for patients was registered for the cessation of smoking where the percentage of smokers has reduced from 17.9% at the beginning to 5.3% at the end of the study (relative improvement of 338%). Quite high relative improvement (265%) was observed for accepting a healthy diet, but the absolute number of patients on a healthy diet was not satisfactory – 7.2% at the beginning and 19.1% at the end of the study. Almost no change was registered for physical activity (9.5% and 10.5% respectively). All the expenditures for the realization of this one-year programme, including check-ups, tests and physicians' 34 motivation rewards for improved treatment and preventive results, add up to a total of 235 BGN per patient a year. As compared to the amount of money provided for such patients by the National Health Insurance Fund (64 BGN per patient a year), there was an increase of expenditures by 367%.

Conclusion. The value in out-patient care for hypertensive patients should be measured by the positive changes in the therapeutic and behavioral results. This will improve the value for all participants in out-patient health care and will contribute to the economic stability of health system.

Г.7.11. Draganova, M., S. Aleksandrova-Yankulovska, G. Grancharova, N. Veleva, T. Vekov, Health care managers' opinion about the obstacles for effective time management (Bulgaria 2013). *European Journal of Public Health*, vol. 24. 2014, Suppl. 2, 82. ISSN / eISSN:1101-1262 / 1464-360X

Background: Effective resource management is a core of organizational development. Supply with resources (human, material, financial) usually varies in quantity and quality among different health care institutions and managers. There is only one universal resource which is equally allocated among all health care managers – the time resource. The effectiveness of overall leadership and managerial activity depends very much on the way the time resource is managed.

Aim: To analyze the main obstacles for effective time management in everyday

activities of health care managers in Bulgarian hospitals.

Material and Methods: Self-administered questionnaires are distributed among 244 health care managers in 14 hospitals (7 municipal and 7 regional) in North Bulgaria from Feb. 2012 to Feb. 2013. The response rate is 71.7%. The survey includes 86 questions based on Roseman, Friedman, Norville and Raffoni standard questionnaires. Data processing is performed with statistical package SPSS v.13.

Results: More than 70% of the respondents consider that the lack of advanced planning of time spent for different managerial activities is the main obstacle for effective time management. Half of the health care managers point out that they “never” plan their daily activities. The larger part of the respondents (68%) sets priorities “seldom” and “sometimes”. More than half of them (60.5%) underline that very rare they are able to say “No” when are asked to respond to some problems unplanned and not related to their managerial functions. High proportion of the respondents (60%) attempts changing their time related habits. Significant relationship is found between the duration of managerial experience and the willingness to change their time management ($\chi^2=10.3$, $p < 0.01$). More than two thirds of the subjects (85%) claim that they had never participated in some study about the attitudes towards time resource management.

Conclusion: Lack of advanced planning of time spent for different managerial activities, lack of priorities setting and incapability of saying “No” are among the main obstacles for effective time management. The low percentage of health care managers (15%) included in relevant studies proves the necessity of more profound research in this area of management.

Key messages

- Despite the resource deficit in hospitals, time resource is underestimated in the everyday practice of health care managers.
- Analyzing unused time reserves and generating time budgets adequate to the work position create conditions for effective utilization of time resource.

Г.7.12. Vekov, T., S. Aleksandrova-Yankulovska, **M. Draganova**, A Ivanova, N. Veleva, Effective communication as factor for the results of cardiac patients' treatment in Bulgaria (2014). *European Journal of Public Health*, vol.25, 2015, Suppl. 3, 304. ISSN / eISSN:1101-1262 / 1464-360X

Introduction: The importance of physician's communication skills for the treatment process is proved in increasing number of studies. According to current Bulgarian legislation patient's informed consent is compulsory in cases of invasive medical procedures. Inefficient physician-patient communication is among the reasons for patient's rejection of such procedures and has negative effect on treatment results.

The aim is to study the factors that influence the decision for refusal of cardiac surgery in patients passed invasive diagnostic procedures in Bulgaria and to compare their treatment results with those of patients with surgery.

Material and Methods: We studied 758 patients with multi-vessel disease and/or valvular heart disease that have passed invasive diagnostic procedures in three cardiac hospitals in Bulgaria from January 2013 to December 2014. 188 (24.8%) of them refused cardiac surgery. Self-administered questionnaires, three-month check-up exams and a monthly telephone interview with trained nurse were applied to this

group. Treatment results of the studied group were compared to those of a control group of 570 patients that have passed cardiac surgery.

Results: Leading causes for cardiac surgery refusal are high uncertainty of the health results 94 (50%); advanced age (31.9%); and lack of trust in physician's recommendations 22 (11.7%). The one-year mortality rate of inquired patients was found to be 6.2% higher than that of patients with surgery.

Conclusion: The cardiac surgery decision is not supported by effective patient-physician communication. To a great extent this is due to insufficient communication skills of the physicians. Enhancement of those skills would lead to growth in the number of heart surgery informed consents which in turn would improve the overall treatment results in cardiac patients.

Key messages

- The negative effects of wrong physician-patient communication decrease the possibilities for optimal treatment results.
- Decrease in one-year mortality rates of cardiac patients due to surgery refusal can be achieved through improved communication skills of physicians in Bulgarian cardiac hospitals.

Г.7.13. Veleva, N., S. Aleksandrova-Yankulovska, G. Grancharova, **M. Draganova**, T. Vekov. Capacity for provision of primary care in Bulgarian health care system (2014). *European Journal of Public Health*, vol. 24. 2014, Suppl. 2, 363. ISSN / eISSN:1101-1262 / 1464-360X

Introduction: Shifting the focus from hospital to primary care is one of the main directions for transformation of Bulgarian health care system towards individual's needs. In order to function well the primary care system has to be provided with enough specialists with right qualification mix. With the reform of year 2000 the post of General practitioner (GP) is introduced. A new specialty in General medicine is established and a 15 year period is set for all GPs to acquire this mandatory qualification. With the expiration of this gratis period for completing vocational training and acquiring specialty in General medicine GPs without such specialization are threatened with closing of their practices.

Aim: To analyze and assess the current situation and trends of the capacity of Bulgarian primary health care system in terms of GPs workforce.

Material and Methods: The study is based on critical analysis of the available statistical data for GPs in Bulgaria up to 2014. Official data are taken from the public register of all 28 Regional Health Authorities and National Association of General Practitioners. Data are proceeded with MS Office Excel 2010 and SPSS v.13.

Results: The number of GPs has dropped by more than 10% from the beginning of reform in 2000 until now. Just for the last two years the decrease equals to 200 GPs= In 2014 GPs workforce in Bulgaria consists of 4527 physicians. The average number of patients per one GP is 1300. There are severe GP deficits in the rural and remote areas. Over one third (33.13%) of all GPs has a specialty in General medicine. Another 28.7% have specializations in Internal medicine, Pediatrics and Emergency medicine. Significant proportion (23.4%) of the physicians is in a process of specialization and 14.6% of the GPs are not enrolled in any training programme.

Discussion: The main challenges are related to rapidly decreasing number of GPs which in contrast to the other medical specialties is not due to emigration but to natural causes such as aging and death. There are also educational and qualification problems along with unattractiveness of general practice for young doctors due to high workload and low remuneration. With the mean age of 56 severe GPs workforce deficit is expected in 10-15 years due to retirement.

Key messages

- Perspectives for improving the health system effectiveness include investments in training of primary health care personnel and strategies aimed at motivation and retention of the workforce.
- The largest GPs workforce deficits are expected under conditions of increasing demand for personalized health care. Failure to deal with it will worsen the access and quality of primary care.

Г.7.14. Драганова, М., Управленският труд в областта на здравните грижи. - *Сестринско дело*, 2014, год. XLVI, бр. 1, стр. 3-9; ISSN: 1310-7496

Въведение:

Управлението на здравните грижи е много важна част от дейността на лечебните заведения. Ръководителите по здравни грижи в лечебните заведения у нас са старшите и главни сестри, акушерки, рехабилитатори и лаборанти. Те са субект в управлението на всяка лечебна организация. Съгласно нормативната уредба ръководителите по здравни грижи са отговорни за качеството на здравните грижи, предоставяне в ръководените от тях организационни структури.

Ключови думи: *ръководители по здравни грижи, качество на здравните грижи, управление на здравните грижи*

Abstract

Management of health care is very important part of medical institutions. Health care managers in Bulgarian hospitals comprise all kind of head and chief health care staff as nurses, midwives, physical therapists and laboratory technicians. They are an immutable staff component of every hospital structure. According to the hospital regulations they are the ones responsible for the quality of health care provided by their units.

Key words: *health care managers, quality of nursing care, management of health care*

Г.7.15. Иванова, М., М. Балабунова, М. Драганова, С. Елкина, Д. Вачева. *План за сестрински грижи при пациенти със захарен диабет тип 2, преживели мозъчен инсулт.* *Сестринско дело*, 2015, год. XLVII, бр. 1, стр. 11-16; ISSN: 1310-7496

ПЛАН ЗА СЕСТРИНСКИ ГРИЖИ ПРИ ПАЦИЕНТИ СЪС ЗАХАРЕН ДИАБЕТ ТИП 2, ПРЕЖИВЕЛИ МОЗЪЧЕН ИНСУЛТ

M. ИВАНОВА¹, M. БАЛАСИРОВА¹, M. ДРАГАНОВА², С. ЕЛКРИА³ и Д. ВАЧЕВА⁴

¹Специалност „Медицинска сестра“, ФЗГ, МУ – Плевен

²Катедра „МЕУЗГИТ“, ФОЗ, МУ – Плевен

³Клиника по педиатрия, УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ – Плевен

⁴Клиника по физикална и рехабилитационна медицина, УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ – Плевен

A NURSING CARE PLAN FOR PATIENTS WITH DIABETES MELLITUS TYPE 2 AFTER EXPERIENCING STROKE

M. IVANOVA¹, M. BALASIROVA¹, M. DRAGANOVA², S. ELKRIA³ AND D. VACHEVA⁴

¹Department of Nursing, Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

²Department of Medical Ethics, Management of Health Care and Information Technologies, Faculty of Public Health, Medical University – Pleven

³Clinic of Pediatrics, University Hospital “Dr. G. Stranski” – Pleven

⁴Clinic of Physical Medicine and Rehabilitation, University Hospital “Dr. G. Stranski” – Pleven

Резюме. Захарният диабет (ЗД) е водещо социалнозначимо заболяване в световен мащаб. Основен проблем при него е развиващият се късен дегенеративен синдром. Болните със ЗД страдат четири пъти по-често от мозъчен инсулт (МИ) и сърдечно-съдови заболявания. Нашият колектив си постави задача да проучи и анализира нуждите от здравни грижи при пациенти със ЗД тип 2, преживели МИ, и да изработи примерен план за сестрински грижи в домашни условия. Планът включва сестрински интервенции, които са съобразени със състоянието на пациента, с неговите нужди, с лекарските назначения. Предложените грижи са адекватни на нуждите на пациентите, определени въз основа на концептуалния модел на Вирджиния Хендерсон, и увеличават вероятността за приемственост, системност и адекватност при реализирането на различните дейности.

Ключови думи: захарен диабет, мозъчен инсулт, план за сестрински грижи

Summary. Diabetes mellitus (DM) is the leading socially significant disease worldwide. The main problem in this disease is the late-onset degenerative syndrome. Patients with DM experience myocardial infarction (MI) and cardiovascular diseases four times more often. We, our team, set ourselves the task of examining and analyzing the need of health services in patients with DM type 2 after experiencing MI, and developing a model plan of nursing care at home settings. The plan includes nursing interventions corresponding to the patient's state and needs and doctor's prescriptions. Proposed services are in compliance with the needs of patients, which are defined based on the conceptual model of Virginia Henderson, and increase the possibility of continuity, systematicity and adequacy during implementation of different activities.

Key words: diabetes mellitus, stroke, nursing care plan

Г.7.16. Чифлигарска, А., М. Драганова. Самооценка на студентите от специалност „Медицинска сестра“ относно подготовката им за оказване на хирургични грижи. Сестринско дело, 2016, год. XLVIII, бр. 3, стр. 7-12; ISSN: 1310-7496; Web of Science – 30 т.

САМООЦЕНКА НА СТУДЕНТИТЕ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ „МЕДИЦИНСКА СЕСТРА“ ОТНОСНО ПОДГОТОВКАТА ИМ ЗА ОКАЗВАНЕ НА ХИРУРГИЧНИ ГРИЖИ

А. ЧИФЛИГАРСКА¹ И М. ДРАГАНОВА²

¹Катедра „Сестрински хирургични грижи“, ФЗГ,

²Катедра „Общественоздравни науки“, ФОЗ, МУ – Плевен

SELF-ASSESSMENT OF THE STUDENTS FROM THE SPECIALITY „NURSE“ CONCERNING THEIR TRAINING IN PROVIDING SURGICAL CARE

A. CHIFLIGARSKA¹ AND M. DRAGANOVA²

¹Department of “Surgical Nursing”, Faculty of Health Care,

²Department of “Public Health Sciences”, Faculty of Public Health, Medical University – Pleven

Резюме. Сестринските грижи в хирургията са важен елемент от лечението на пациентите както в предоперативния, така и в следоперативния период. Правилното планиране и адекватното им прилагане допринасят за намаляване на престоя на болните в хирургичните отделения и съответно, за очакван благоприятен изход от хирургичната интервенция. Ето защо нивото на компетентност на медицинските сестри, работещи в хирургичните звена, трябва непрекъснато да се повишава. Целта на публикацията е да се анализира самооценката на стажантите – медицински сестри, относно подготовката им за осъществяване на грижи за пациенти с хирургични заболявания. Повече от половината 30 (75%) анкетирани считат, че имат необходимите професионални компетенции да осъществяват хирургични грижи.

Ключови думи: хирургични грижи, професионални компетенции, стажант-медицински сестри

Summary. Nursing care in surgery is an important element in the treatment of patients, the preoperative and in the postoperative periods. Proper planning and adequate implementation contributes to reducing the stay of patients in surgical wards, and accordingly, the expected favorable outcome from surgery. Therefore the level of competence of nurses working in surgical units must be continuously increased. The aim of the publication is to analyze self-assessment of trainees – nurses, on their preparation for implementation of care for patients with surgical diseases. More than half of 30 (75%) respondents believe they have the necessary professional competence to carry out surgical care.

Key words: surgical care, professional competence, nurse trainees

Г.7.17. Драганова М., А. Чифлигарска, Д. Трендафилова. Изисквания на съвременната хирургична практика към обучението на медицинските сестри. Сестринско дело, 2018, бр. 3, стр. 3-9; ISSN: 1310-7496; Web of Science – 20 т.

ИЗИСКВАНИЯ НА СЪВРЕМЕННАТА ХИРУРГИЧНА ПРАКТИКА КЪМ ОБУЧЕНИЕ НА МЕДИЦИНСКИТЕ СЕСТРИ

М. ДРАГАНОВА¹, А. ЧИФЛИГАРСКА², Д. ТРЕНДАФИЛОВА³

¹Катедра „Общественоздравни науки“, Факултет „Обществено здраве“, Медицински университет – Плевен

²Катедра „Сестрински хирургични грижи“, Факултет „Здравни грижи“, Медицински университет – Плевен

³УМБАЛ „Сърце и мозък“ – Плевен

REQUIREMENTS OF THE CONTEMPORARY SURGICAL PRACTICE FOR THE TRAINING OF NURSES

M. DRAGANOVA¹, A. CHIFLIGARSKA² D. TRENDABILOVA³

¹Department of "Public Health Sciences", Faculty of Public Health, Medical University – Pleven

²Department of "Surgical Nursing Care", Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

³Hospital „Heart and Brain“ – Pleven

Резюме. Практическото обучение на студентите от специалност „Медицинска сестра“ в хирургичните звена се реализира основно чрез клинична практика и преддипломен стаж. По време на хирургичната практика обучаващите се надграждат усвоените теоретични знания по време на лекции и прилагат придобитите манипулативни умения от учебно-практическите занятия в реални условия. Целта на статията е да се анализира мнението на професионалисти по здравни грижи (ПЗГ) от реалната хирургична практика относно обучението на медицинските сестри. Проведено е анонимно анкетно проучване сред 273 ПЗГ от хирургични клиники/отделения от пет лечебни заведения в България – Плевен, София, Варна, Стара Загора и Русе. За обработка на събраните данни са използвани социологически и статистически методи. Статистическата обработка на данните е извършена със софтуерни пакети Microsoft Office Excel 2010 и SPSS v.24. Повече от половината от анкетиранияте – 56% (153-ма) са на мнение, че обучението на студентите от специалност „Медицинска сестра“ в хирургичните звена е ефективно. Според респондентите обучаващите се имат много добра компетентност за дейности като: хранене на болен в следоперативния период – 97 (35,50%), спазване на правилата за асептика и антисептика – 85 (31,10%), превързочна техника – 75 (27,50%). Според 152-ма (55,70%) е много важно за хирургичната практика да се спазват правилата за асептика и антисептика. Висок е относителният дял на респондентите (79,10%), посочили необходимостта от допълнително обучение по хирургични грижи, като 131 (48%) предлагат специализация по хирургични грижи. Съвременната хирургична практика изисква съответствие между придобитата компетентност по хирургични грижи на студентите от специалност „Медицинска сестра“ и потребностите на пациентите в лечебните заведения у нас.

Ключови думи: обучение, студенти, специалност „Медицинска сестра“, хирургична практика

Г.7.18. Chifligarska A., M. Draganova. Professional fulfillment: ideas and expectations of pre-graduate students nurses. Journal of Biomedical and Clinical Research, 2018, 11(2): 113-117; ISSN: 1313-6917; Web of Science – 30 т.

PROFESSIONAL FULFILLMENT: IDEAS AND EXPECTATIONS OF PRE-GRADUATE STUDENT NURSES

Aneliya I. Chifligarska,
Makreta T. Draganova¹

*Department of Surgical Nursing,
Medical University – Pleven, Bulgaria*
¹*Department of Public Health Sciences,
Medical University – Pleven, Bulgaria*

Summary

The objective of this study was to investigate the attitudes and expectations of fourth-year student nurses regarding their professional fulfillment after completing basic education. A questionnaire survey was carried out in six higher educational institutions in the Republic of Bulgaria – Pleven, Sofia, Varna, Stara Zagora, Plovdiv, and Ruse. Almost half of the students involved (114, 49.10%), planned to apply for a master's degree in management of health care, and 62 (26.70%) preferred fulfillment abroad. Concerning the place of work, 80 (34.50%) of the respondents wished to specialize in surgical care. Of this latter group, 108 (46.60%) expressed the opinion that they would obtain excellent training in surgical units, and 62 (26.70%) expected to like the specificity of work in such units. The most significant influence on professional orientation in the area of surgical care of the future nurses was that of the tutors from the clinical bases – 90 (38.80%).

Key words: professional fulfillment, attitudes, student nurses

Г.7.19. Balaburova M, **M. Draganova.** *Planned nursing care – a main element of health care management for Ischemic stroke patients.* Journal of Biomedical and Clinical Research, 2020, 13(1): 35-40; ISSN: 1313-6917

PLANNED NURSING CARE - A MAIN ELEMENT OF HEALTH CARE MANAGEMENT FOR ISCHEMIC STROKE PATIENTS

**Meglena M. Balaburova,
Makreta T. Draganova¹**

*Nursing Therapeutic Care Department,
Faculty of Health Care,
Medical University – Pleven
¹Public Health Sciences Department,
Faculty of Public Health,
Medical University – Pleven*

Summary

Morbidity and mortality rate for stroke and ischemic stroke (IS), in particular, have ranked Bulgaria at a top place in the European Union. In the acute recovery stage of the disease, patients need continuous and personalized health care. The assessment of individual needs and adequate planning for nursing interventions, known as nursing process stages, are the basis of effective care management for patients, surviving ischemic stroke (PSIS). Therefore, the study and application of the nursing process in practice have proved to be an objective prerequisite for improving the quality and development of nursing care for PSIS. The objective of the study was to analyze the opinion of nurses working in clinics/departments of Neurology and Physiotherapy and Rehabilitation in three towns in Northern Bulgaria, on health care (HC) planning for PSIS and the required documentation. A direct anonymous inquiry was carried out, using specially designed questions to investigate the opinion of the respondents on the problems studied. Of the 81 individuals approached, 75 (93%) responded. Of these, 52 (69%) were familiar with the main points of the nursing plan concept, and 34 (65%) had heard about the concept during their basic training in the speciality. According to 67 (89%) of the respondents, a care plan was necessary to increase the health care (HC) efficiency in IS patients. Our results showed that healthcare professionals considered care planning an important tool to ensure continuity, evaluation and control of the care provided. According to the respondents, documenting health care and evaluating the activities performed will contribute to improve the quality of nursing care and promote research into nursing care.

Keywords: stroke, nursing care plan, nursing process, nurse

Г.7.20. М. Драганова, М. Сълева. Влияние на пандемията COVID-19 върху ежедневната практика на професионалисти по здравни грижи. Сестринско дело, 2021, бр. 3, стр. 45-50; ISSN: 1310-7496

ВЛИЯНИЕ НА ПАНДЕМИЯТА ОТ COVID-19 ВЪРХУ ЕЖЕДНЕВНАТА ПРАКТИКА НА ПРОФЕСИОНАЛИСТИ ПО ЗДРАВНИ ГРИЖИ

М. ДРАГАНОВА, М. СЪЛБЕВА

Катедра „Обществено-здравни науки“, Факултет „Обществено здраве“
Медицински университет – Плевен

THE IMPACT OF THE COVID-19 ON THE HEALTHCARE PROFESSIONALS' DAILY PRACTICE

M. DRAGANOVA, M. SALEVA

Department of Public Health Sciences, Faculty of Public Health
Medical University – Pleven

Резюме. Световната здравна организация обяви 2020 година за Международна година на медицинската сестра и акушерката, а 2021 – за година на здравните работници. Същевременно обаче светът е изправен пред пандемия от болестта, наречена COVID-19. В началото правителствата и здравните системи бяха поставени пред трудни за решаване проблеми, а предизвикателствата пред професионалистите по здравни грижи попитаха на изпитание професионализма и чувството им за дълг пред обществото. Цел на проучването е да се установи влиянието на COVID-19 върху ежедневието на практика на професионалистите по здравни грижи чрез анонимно онлайн анкетно проучване. Половината от респондентите са изпитали най-силно чувства на безсилие и безпомощност, следвани от страх и объркваност. Страхът от заразяване на близките е факторът с най-силно отрицателно влияние върху психиката. Чувството за професионален и морален дълг и удовлетворението от работата са основните мотиви за продължаване на работа по време на пандемията.

Ключови думи: COVID-19, психично здраве, мотивация за работа, професионалисти по здравни грижи

Abstract. The World Health Organization has designated 2020 the International Year of the Nurse and Midwife and 2021 – the year of Health and Care Workers, but at the same time the world is facing a pandemic from a virus called COVID-19. In the beginning the governments and health systems have faced difficult problems to solve, but the challenges facing healthcare professionals tested their professionalism and sense of debt to the society. The aim of the study was to determine the impact of COVID-19 on the daily practice of healthcare professionals through an anonymous online survey. Half of the respondents experienced the strongest feelings of helplessness, followed by fear and confusion. The fear of infecting loved ones is the factor with the strongest negative impact on their mental health. A sense of professional and moral duty and job satisfaction are the main motivation factors for continuing to work during the pandemic.

Key words: COVID-19, feelings, mental health, motivation for work, healthcare professionals

РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКАЦИИ И ДОКЛАДИ, ПУБЛИКУВАНИ В НЕРЕФЕРИРАНИ НАУЧНИ ИЗДАНИЯ С НАУЧНО РЕЦЕНЗИРАНЕ ИЛИ В РЕДАКТИРАНИ КОЛЕКТИВНИ ТОМОВЕ

Г.8.1. Драганова, М. Качество на здравни грижи, сестрински процес и сестринска документация. Здравни грижи, 2006, 4(1): 27-29; ISSN: 1312-2592 – 30 т.

Съществува връзка между качеството на сестринските грижи, приложението на сестринския процес и съответно сестринската диагноза в практиката на медицинските сестри. Тези концепции на съвременното сестринство са свързани с разширяване на възможностите за регистриране на информацията за пациента и на извършените от медицинските сестри дейности по отношение на потребностите на пациента/клиента.

Ключови думи: документация, данни за пациента, сестрински процес, качество на сестринските грижи

There is a connection between qualities of nursing care, implementation of nursing process and nursing diagnosis into practice. These conceptions of modern nursing are related to the expanding possibilities of recording patients' information and nurses' performances.

Key wards: documentation, patient data, nursing process, quality of nursing care.

Г.8.2. Драганова, М. *Сестрински план за грижи – научнообоснована методология за приложение на сестринския процес.* Здравни грижи, 2008, 6(1): 23-26; ISSN: 1312-2592 – 30 т.

Съществува безспорна връзка между сестринския план за грижи и сестринския процес. Планирането на грижите не е нещо ново. Първоначално се е използвало главно като средство, инструмент за обучение, но към настоящия момент все повече планирането на грижите се прилага в клиничните звена, в сестринската практика. И планирането на грижите и сестринският процес преминават през четири стъпки: преценка, планиране, приложение и оценка. Ето защо не можем да говорим за прилагане на план за грижи, без да изучаваме и прилагаме сестринския процес.

Ключови думи: *план за сестрински грижи, проблем на пациента, сестрински процес, качество на сестрински грижи*

There is relationship between care planning and nursing process. Care planning is not new. At first, it was used mainly as an educational tool for teaching but nowadays developments have concentrated on its use in the wards. Both care planning and nursing process are usually divided into four steps: assessment, planning, implementation and evaluation. Because of this reason we can't talk about implementing of care planning without profound knowledge and implementing of the nursing process.

Key wards: *nursing care plan, patient's problem, nursing process, and quality of nursing care*

Г.8.3. Драганова, М., Н. Велева, Р. Колева-Коларова, Г. Грънчарова. *Нарастващата необходимост от документиране на сестринската дейност.* Социална медицина, 2010, бр. 4, стр. 21-23; ISSN: 1310-1757 - 7,5 т.

С публикуването на Наредба №1 от 08.02.2011 г. на министъра на здравеопазването, регламентирането на професионалните компетентности на медицинските сестри в Р България придобива законова основа и е важна предпоставка за подобряване на качеството на сестринските грижи. Във връзка с това регистрирането на дейностите, осъществявани от медицинските сестри, се превръща в реална необходимост за обективен контрол на предоставяните сестрински грижи и възможност за диференцирано заплащане на сестринския труд.

Increasing necessity of documentary evidence of nursing practice

Since February 2011 a special regulation by the Bulgarian Ministry of Health concerning the professional competences of nurses was released and it became an important legal basis and prerequisite for the quality improvement in nursing care. In this respect, the recording of nurses' activities is a real necessity for an objective quality control of nursing activities and it's a potential for differentiated payment of provided nursing care.

Key words: *documentation, health information, nurses*

Г.8.4. Draganova, M., N. Veleva. *Nursing process as an Approach of Organization and Management of Nursing Care. - In: Conference proceedings "Public Health and Health Care in Greece and Bulgaria: the Challenge of the Cross-border Collaboration", Papazissis Publishers, Athens, 2010, 705-711.*

Abstract

Introduction: In 1961 Ida Orlando publishes her theory in "The Dynamic Nurse-Patient Relationship: Function, Process, and Principles of professional Nursing". Her

theory is the essence of the nursing process. The five-step nursing process – assessment, diagnosis, planning, implementation, and evaluation – serves as the foundation for all client care, that's why its significance to nursing theory is of great importance. It is generally accepted that nursing practice must be theoretically based, especially professional nursing.

Aim: The report aims to study opportunities and attitudes among nurses (nurse-trainers, students and practicing nurses) for clinical application of nursing process.

Materials and methods: Self-administered questionnaire has been applied among 535 nurses to reveal their views about the essence of nursing process and opportunities of its implementation in nursing practice. The study group includes 337 practicing nurses from four University Hospitals of Pleven, Sofia, Varna and Stara Zagora, 34 trainers from four nursing schools of the same places, and 164 students in their last year of training.

Result and discussion: Most of the participants (79%) express their unquestionable interest in nursing process and consciousness of the necessity of its implementation in clinical practice. At the same time 37 per cent of the respondents consider that nowadays in Bulgaria

Conclusions: The results of this study confirm our previous findings from the study at the University Hospital in Pleven that nowadays there are no possibilities for clinical application of the nursing process in Bulgaria. Both studies prove that the most important factor for the development of nursing in Bulgaria is the profound knowledge of nursing process.

Key words: nursing process, nursing practice, clinical application

Г.8.5. Драганова, М., Н. Велева, Р. Колева-Коларова. *Австрийски опит в приложението на сестринския процес.* Scripta Scientifica Medica, 2011, 43(7): 261-263; ISSN: 0582-3250 – 10 т.

In the globalization and harmonization in the international education system the WHO and the ICN enforce, that nursing must be measure. One of the tools of measurement of nursing practice is nursing process. The nursing process serves many purposes. The main purpose is to provide a systematic method for nursing practice: it unifies, standardizes and directs nursing practice. In Austria nurses are working with nursing process and nursing plan, based on a national law.

Key words: *International classification of nursing practice, nursing process, nursing care*

Г.8.6. Драганова, М. М. Балабуrowa. План за сестрински грижи – реалности и перспективи. *Здравни грижи*, бр. 4, 2015, 22-28, ISSN: 1312-2592 – 15 т.

Въведение: В основата на съвременните сестрински грижи са пациент-центрираните грижи, където пациентът е активен участник в лечебния процес. Сестринският процес е научнообоснована методология за предоставяне на сестринските грижи, при който медицинската сестра открива проблема на пациента, поставя си цели и ги реализира чрез сестрински интервенции. Планът за сестрински грижи е средство за осъществяване на сестрински грижи чрез сестрински процес.

Цел: Целта на настоящото проучване е да се анализира същността на концепцията „план за сестрински грижи“ и да се отдиференцират стандартен и индивидуален план за сестрински грижи.

Материал и методи: Изследването се основава върху систематичен анализ на научни публикации и рецензирани научни сборници и списания.

Резултати: Планът за сестрински грижи се пише за индивидуалния пациент и е едно от необходимите средства за прилагане на сестринския процес в практиката. Планът за грижи и сестринския процес са различни концепции,

въпреки че е налице тясна връзка между дейностите, необходими за създаването на плана за грижи и философията на сестринския процес.

Ключови думи: план за сестрински грижи, сестрински процес, пациент

Summary: Patient-focused care, in which the patient is an active participant in the treatment process, forms the basis of the modern nursing care. The process of nursing is a scientifically grounded method for providing nursing care, in which the nurse detects the patient problem, sets the objectives and implements them through nursing interventions. The nursing care plan is a means for implementing the process of nursing.

Aim: The aim of this paper is to analyze the concept of “Nursing care plan” and to outline the difference between the standard and individual nursing care plan.

Material and methods: The study is based on a systematic analysis of scientific publications in peer-reviewed conference proceedings and scientific journals.

Results and discussion: Nursing care plans are written for individual patients and are a practical way of putting the nursing process to work. Nursing care plans are not the same as the nursing process, although there is definite relationship between the activities of producing nursing care plans and the philosophy of nursing process.

Key words: nursing care plan, nursing process, patient

Г.8.7. Драганова М, Александрова-Янкуловска С, Велева Н. Ръководителите по здравни грижи в болничната помощ – реалности и перспективи. Здравна икономика и мениджмънт, 2013, 4(50): 15-20; ISSN: 1311-9729 – 10 т.

Ръководителите по здравни грижи (РЗГ) в болничните лечебни заведения у нас са всички старши и главни медицински сестри, акушерки, рехабилитатори, лаборанти. Те са неизменна част от персонала на всяко лечебно заведение за болнична помощ. Съгласно съществуващата нормативна база те са хората, отговорни за качеството на предоставяните здравни грижи в съответните звена.

Целта на проучването е да установи степента на съответствие между реално извършваните дейности от РЗГ и регламентираните им задължения в нормативната база.

Материал и методи: Обхванати са РЗГ от 14 болнични лечебни заведения на територията на Северна България. В продължение на пет работни дни е извършено самоодитиране на работното им време. Участниците сами дефинират извършваните от тях дейности и ги регистрират в „Дневник за регистриране на дейностите“.

Резултати: Съществува голямо разнообразие на дейностите, извършвани в ежедневната практика на РЗГ според регистрираната информация в дневниците. Едва 50% от реално извършваните дейности от РЗГ са адекватни на нормативната база.

Ключови думи: ръководител по здравни грижи, болнични лечебни заведения, качество на здравните грижи, управление на времето.

Health care managers in Bulgarian hospitals include head and chief health care staff as nurses, midwives, physical therapists and laboratory technicians. They are an 16 immutable staff for every hospital. According to the hospital regulations they are the ones responsible for the quality of health care

The aim of the study is to determine to what extent the actual activities performed by health care managers comply with their obligations according to the existing regulations.

Material and methods: 175 health care managers from 14 hospitals in the Northern part of Bulgaria were investigated. A 5-days self-audit of the working time was performed. The participants in the study defined their working activities and recorded

them in "Working activities diary" along with the respective measured time for their completion.

Results: On the basis of the information acquired through the diaries we have revealed a large variety of activities performed in the health care managers' daily practice. Only 50% of the reported activities complied with the regulations.

Key words: health care managers, hospitals, health care quality, time management

Г.8.8. Драганова, М. Принципи в управление на времето. Научни трудове на Русенския университет, 2015, т. 54, Серия 8.3., стр. 29-33; ISSN: 0205-3322 – 30 т.

НАУЧНИ ТРУДОВЕ НА РУСЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ - 2015, том 54, серия 8.3

Принципи в управлението на времето

Макрета Драганова

***Principles of time management:** Time resource is becoming an object of increasing scientific research. When learning to manage your time better, you will find that some general principles may be applied in every setting. There are some classifications of principles. One of them include examining yourself, asserting control over your own time, planning ahead, handling paperwork efficiently, creating effective meetings, and minimizing time wasters. Mastering these principles will facilitate your work in any role.*

***Key words:** Classifications of Principles, Time resources, Time management.*

"Don't work hard, work smart!"

"От всичко, което имаме времето е най-ценния и най бързо изчезващ ресурс "

Джон Рандолф

Г.8.9. Чифлигарска, А., М. Драганова. Обучението по хирургични грижи в специалност „Медицинска сестра“ – анализи и перспективи. Сборник с доклади, Русе, 9-10 октомври 2015, т. 54, Серия 8.3, стр. 24-28; ISSN: 0205-3322 - 15 т.

НАУЧНИ ТРУДОВЕ НА РУСЕНСКИЯ УНИВЕРСИТЕТ - 2015, том 54, серия 8.3

Обучението по хирургични грижи в специалност „Медицинска сестра“ – анализи и перспективи

Анелия Чифлигарска, Макрета Драганова

***The Training in surgical care specialty "Nurse"** is part of the specialized training of students in the Faculty of Health care in Pleven Medical University. The purpose of education is to form the specific competencies of students - nurses in the implementation of health care in surgical patients. The course introduces students to the basic principles of preoperative and postoperative nursing care and techniques of behavior in the surgical ward and operating room.*

Quality training in surgical care in providing basic education to meet the needs of patients with surgical disease in the medical outpatient and hospital care.

***Key words:** Surgical Care, Training, Nurses*

Г.8.10. Драганова, М. Т. Веков. Делегирането като принцип в управлението на времето. – Съвременна стоматология, 46, 2015, №2-3, 35-38, ISSN :1310-8999 (15 т.)

ДЕЛЕГИРАНЕТО КАТО ПРИНЦИП ЗА ЕФЕКТИВНО УПРАВЛЕНИЕ НА ВРЕМЕТО

М. Драганова и Т. Веков

Факултет по обществено здраве, МУ – Плевен

Резюме. Делегирането е трудноприложимо в ежедневната практика на повечето от съвременните ръководители. То е един от подходите за осигуряване на време на мениджъра за планиране и организация на ресурси и за коучинг на хората, които се нуждаят от помощ. В статията се анализират предимствата и недостатъците на делегирането като умение.

Ключови думи: мениджмънт, мениджър, делегиране, обучение

Г.8.11. Draganova M. *Key aspects of modern health care in training of nurses in the USA.* 55th Science Conference of Ruse University, Bulgaria, 2016, Reports Awarded with "Best Paper" Crystal Prize, pp. 360-365; ISSN: 1311-3321 – 30 т.

Reports Awarded with "Best Paper" Crystal Prize

SAT-2G.105-1-HC-KS

KEY ASPECTS OF MODERN HEALTH CARE IN TRAINING OF NURSES IN THE USA

Makreta Draganova, Assoc. Prof.

Pleven Medical University,

Department "Public Health Sciences"

E-mail: makreta_99@yahoo.com

Abstract: Patient - centered care and care based on evidence of modern health care. Providing adequate and effective health care is a complex and dynamic process changing in sync with the needs of society and living conditions. The beginning of modern nursing started in 1961 by Virginia Henderson - American nurse, teacher and researcher. Collection, analysis and assessment of objective and subjective patient information is current today. Care planning is part of the process by which the assessment of performance is adequate targets. The aim of this report is to analyze the place and importance of planning care in the training of nurses in the US and skills needed for its application in practice.

Material and Methods: Study literature is intended for training of nurses in the United States. Analyzed scientific publications and peer-reviewed scientific books and journals on the use and application of the nursing process. Results of own observations.

Results: The plan for health care is the basis of nursing practice in the US. The training of nurses on the care planning includes a variety of methods for the collection of objective and subjective data from the nurse to determine the evaluation framework through which the patient's needs form the nursing diagnosis. In this way, differentiated and autonomous functions of nurses in the United States. The emphasis in the training are the methods for assessing the patient's condition in order to fully and comprehensively collect objective and subjective data. At the core of nursing assessment is a holistic approach to the patient, i.e. Data analysis is based on a bio-psycho and social unity of man. This allows for an objective and individual assessment, adequate physical and mental condition of each patient, age and socio-public his identity, and thanks to that determine the care needs of the patient and his family. The documentation of the information gathered by the first stage of the nursing process is implemented in a unified specialized documentation.

Conclusion: The planning of care is a key part of the training of nurses in the United States and a prerequisite for the realization of modern health care. The variety of methods of training is a prerequisite for the realization of nursing assessment based on objective and subjective data. Communication skills and monitoring are only part of the required competencies for effective and adequate planning of individual care of HIS MAJESTY THE PATIENT!

Keywords: objective and subjective data plan for nursing care, nursing process, nursing assessment.

Г.8.12. Драганова, М. *Мотивацията на медицинските сестри – значим елемент в управлението на здравните грижи.* Академично списание „Управление и образование“ на Университета „Проф. Асен Златаров“ – Бургас, 2016, 12(5): 138-142; ISSN: 1312-6121 - 30 т.

МОТИВАЦИЯТА НА МЕДИЦИНСКИТЕ СЕСТРИ – ЗНАЧИМ ЕЛЕМЕНТ В УПРАВЛЕНИЕТО НА ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ

Макрета Драганова

NURSES' MOTIVATION – A SIGNIFICANT ELEMENT IN HEALTH CARE MANAGEMENT

Makreta Draganova

ABSTRACT: One of the basic functions of management is work motivation. About Bulgarian nurses it is a vital problem. Because there is a shortage of nurses and nursing is unattractive profession. The aim of the review is to discuss nurses' work motivation from the perspective of management. This information would be useful for the development of motivation strategies and further research into nurses' work motivation.

The aim of this study is to analyze opportunities to increase motivation among health care professionals.

Methods: A thorough review of the research literature.

Results: Nursing research has neither clear understanding nor consensus about the concept of work motivation; nor has a universal definition been adopted. Despite limited empirical evidence it may be concluded that staff nurses do not look motivated. Five categories of factors affecting their work motivation were identified: work-place characteristics, working conditions, personal characteristics, individual priorities, and internal psychological states.

Conclusions: The shortage of nurses is one of the biggest obstacles for improving the health-system performance. Further research is needed to gain a more comprehensive insight into nurses' work motivation and the factors affecting it. This can be achieved by defining the concept of work motivation as precisely as possible, working out a pertinent research methodology, and subsequently developing and testing a theoretical model of nurses' work motivation.

Key words: Nursing personnel, Health care managers, Work motivation

Г.8.13. Chifligarska A., M. Draganova. Research of the opinion of the students of Nursing specialty in regard to the study of surgical care. Knowledge International Journal, 2017, 19(4): 1559-1564; ISSN: 2545-4439 – 15 т.

KNOWLEDGE – International Journal
Vol. 19.4
September, 2017

RESEARCH OF THE OPINION OF THE STUDENTS OF NURSING SPECIALTY IN REGARD TO THE STUDY OF SURGICAL CARE

Anelia Chifligarska

Faculty of Health Care, Medical University-Pleven, Republic of Bulgaria, anelijach@mail.bg

Makreta Draganova

Faculty of Public Health, Medical University-Pleven, Republic of Bulgaria, anelijach@mail.bg

Abstract: The students of Nursing Specialty get a common and specializing training in health care during the four years of training. "Nursing care for sick people with surgical disease" is a discipline due to which the students acquire specific competence for realizing of surgical care in a hospital as well as in pre-hospital aid. The forms of training during which they acquire variety of knowledge and ability on surgical care- lectures, learning-practical studies, practical studies and postgraduate training in surgical units.

Aim: The aim of our present announcement is to search the students' opinion on specialty "Medical nurse" owing to the training of surgical care and the opportunities of its optimization.

Materials and methods: Sociological and statistic methods were used for the research. Anonymous inquiry were carried out among 232 students, fourth-year students, specialty - "Medical Nurse", OKS - "Bachelor" in six higher schools - Pleven, Sofia, Varna, Plovdiv, Stara Zagora and Ruse.

Sociological information is collected through direct group inquiry, made for the special purpose of the research. The statistic data is done with software packages Microsoft Office Excel 2010 and SPSS v.19.

Results and Discuss: It makes an impression of variety of suggestions of the inquired students about the opportunity for sophistication of the training of surgical care. About the theoretical training 96 (41.4%) from the inquired students have opinions that it is necessary to give opportunity for activities of them in the process of training, 69 (29.7%) need actual information of learning themes and 59 (25.4%) consider the good visualization is a significant moment during the lectures. About the practical training 96 (41.4%) from the inquired students point out they are not satisfied by the frequent change of the surgical units, according to 93 (40.1%) - the working nurses do not want to work with students and 62 (26.7%) consider the activities they do are not connected with the training of surgical care. The relative share of respondents 137 (59.1%), they think it is necessary to make changes in the curriculum as 99 (42.7%) recommend to increase the training - practical studies of surgical care and more hours for training practice in the surgical units - 98 (42.2%). More of the half of the inquired students 125 (53.9%) have opinions that postgraduate training is exclusively necessary as the most preferable form of its realization 89 (38.4%) from the students point out specialization on surgical care.

Conclusion: The aim of the training of surgical care is a high - qualified training of the medical nurses in theoretical as well practical aspect which is precondition to realize of competent and effective health care. The students' opinions are of the most important meaning and permanent sophistication of the training of surgical care adequate to the expectations of the patients.

Keywords: training, surgical care, students, specialty "Medical Nurse"

Г.8.14. Драганова М., Е Минева. Студентите за преддипломния стаж в специалност „Управление на здравните грижи“ на ФОЗ при МУ-Плевен. Здравни грижи, 2018, бр. 2, стр. 5-12; ISSN: 1312-2592 – 15 т.

СТУДЕНТИТЕ ЗА ПРЕДДИПЛОМНИЯ СТАЖ В СПЕЦИАЛНОСТ "УПРАВЛЕНИЕ НА ЗДРАВНИТЕ ГРИЖИ" НА ФОЗ ПРИ МУ – ПЛЕВЕН

М. Драганова

М. Драганова, Е. Минева-Димитрова
Катедра „Общественоздравни науки“,
Факултет „Обществено здраве“
Медицински университет – Плевен

Резюме. Преддипломният стаж е една от задължителните форми на обучение в Медицинското висше училище, доказала своята значимост за специалностите от професионалните направления „Обществено здраве“, „Медицина“ и „Здравни грижи“. За регулираните професии стажът се регламентира чрез Единните държавни изисквания на съответните специалности. Професионалистите по здравни грижи, обучаващи се в специалност „Управление на здравните грижи“, придобиват две възможности за реализация – ръководител на здравни грижи (РЗГ) и преподавател по практика в съответната специалност. Двете направления са твърде сложни и многообразни,

което определя необходимостта от специфични практически умения – организационни, комуникативни, контролни и други, които са в основата на преддипломния стаж. **Целта** на настоящото изследване е да се проучи степента на удовлетвореност на студентите от организацията и ефективността на преддипломния стаж в специалност „Управление на здравните грижи“ при ФОЗ на МУ – Плевен. **Материал и методи:** Проведено е анкетно проучване сред 83 стажанти от специалност „Управление на здравните грижи“ във ФОЗ на МУ – Плевен през учебните 2016/2017 и 2017/2018 г. **Изводи:** Преддипломният стаж при студентите от специалност „УЗГ“ е желана форма на обучение от студентите. Почти всички анкетирани стажанти са удовлетворени от стажа (94,7% от оценките са добри, много добри и отлични). По отношение на педагогическия стаж стажантите са най-удовлетворени от взаимоотношенията с наставника. Повече от половината от изследваните лица са на мнение, че организирането на ежегодни курсове за наставници ще подобри практическата подготовка на стажантите.

Ключови думи: учебен процес, преддипломна стаж, специалност „Управление на здравните грижи“

Abstract. Pre-graduate training is one of the compulsory forms of study at the Medical University – Pleven, which has proved its importance for the Public Health programs. Students training in the Healthcare Management programs acquire two opportunities for realization - Healthcare Manager and Lecturer in the relevant specialty. Both of them require specific practical skills – organizational, communicative, control, etc., which are the priorities of pre-graduate practice. **The aim** of this research was to study the degree of students' satisfaction with the organization and effectiveness of pre-graduate training in Healthcare Management programs at the Medical University – Pleven. **Material and methods:** a survey was conducted among 83 trainees in Healthcare Management programs at the Medical University – Pleven in 2016/2017 and 2017/2018 academic years. **Conclusions:** Pre-graduate training is a desirable form of student training. Almost all interviewed students were satisfied with the training programs (94.7% of the evaluations were good, very good and excellent). In terms of teaching experience, the trainees were most satisfied with their relationships with the mentor. More than half of the respondents believe that the organization of annual courses for mentors will improve student practical training.

Key words: student satisfaction, pre-graduate training, Healthcare Management programs

Г.8.15. Драганова, М., М. Балабунова. Нуждите от грижи при пациенти, преживели исхемичен мозъчен инсулт според дипломанти от специалност „медицинска сестра“. Здравни грижи, 2019, бр. 4, стр. 5-10; ISSN: 1312-2592 - 15 т.

НУЖДИТЕ ОТ ГРИЖИ ПРИ ПАЦИЕНТИ, ПРЕЖИВЕЛИ ИСКЕМИЧЕН МОЗЪЧЕН ИНСУЛТ, СПОРЕД ДИПЛОМАНТИ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ "МЕДИЦИНСКА СЕСТРА"

М. Драганова¹, М. Балабурова²

¹Катедра "Общественоздравни науки", Факултет "Обществено здраве", Медицински Университет – Плевен

²Катедра „Сестрински терапевтични грижи“, Факултет „Здравни грижи“, Медицински Университет – Плевен

NURSE TRAINEES ABOUT THE NEED OF NURSING CARE IN POST ISCHEMIC STROKE PATIENTS

M. Draganova¹, M. Balaburova²

¹Department of Public Health Sciences, Faculty of Public Health, Medical University – Pleven

²Department of Therapeutic nursing care, Faculty of Health Care, Medical University – Pleven

М. Драганова

Резюме. Мозъчният инсулт, в т.ч. и искемичния мозъчен инсулт (ИМИ) е водещо социално-значимо заболяване в световен мащаб. Основен проблем при пациентите, преживели ИМИ е множествената патология и развитието на късни дегенеративни усложнения. Тези пациенти придобиват зависимост в различна степен, което налага грижите за тях да продължат и в домашни условия. Целта на настоящето проучване е да се анализира мнението на бъдещите медицински сестри за нуждите от здравни грижи при пациенти, преживели искемичен мозъчен инсулт. Материал и методи: Използвани са социологически и статистически методи. Проведено е анонимно анкетно проучване сред 120 медицински сестри, четвърти курс от МУ – Плевен, МУ – Варна и Русенския университет „Ангел Кънчев“. Статистическата обработка на данните е извършена със софтуерни пакети Microsoft Office Excel 2010 и SPSS v.24. Резултати: Всички анкетиранни студенти са наясно със същността на понятието „план за сестрински грижи“ и смятат, че пациентите, преживели ИМИ, имат нужда от персонални грижи, базирани на индивидуален и стандартен план за грижи. Това спомага за постигането на приемственост, системност и адекватност при реализирането на различните дейности.

Ключови думи: стажант-медицинска сестра, мозъчен инсулт, план за сестрински грижи

Г.8.16. Драганова М., М. Сълева. Възможности за осигуряване на качествени здравни грижи в условия на недостиг на човешки ресурс. Сборник доклади, Юбилейна научна конференция с международно участие 15 години Факултет „Обществено здраве“ „Нови подходи в общественото здраве и здравната политика“, 26-28 ноември 2020 г., 214-218, ISSN 978-954-756-254-7 – 15 т.

Въведение: Основна цел на здравеопазването е осигуряването на качествени здравни грижи на населението. Едно от условията за високо качество е осигуреността на населението с достатъчно на брой професионалисти по здравни грижи. Тревожна тенденция през последните години в България е снижаване на броя им и все по-трудното обезпечаване на здравното обслужване на населението.

Цел на настоящото изследване е да се обобщи мнението на магистрите от специалност „Управление на здравните грижи“ при ФОЗ на МУ – Плевен относно възможностите за осигуряване на качествени здравни грижи в условия на недостиг на човешки ресурс.

Материал и методи: Проведен е анализ на писмени задания на 16 магистри от специалност „Управление на здравните грижи“, разработени по време на преддипломен стаж през м. юни 2019 година. Използван е контен анализ за

извличане на информация от документи. За статистическа обработка и графично оформление на данните е използвана програмата Excel 2010.

Резултати и заключение:

Предложените мерки за осигуряване на качествени здравни грижи при недостиг на персонал са насочени основно в три области: управление на човешките ресурси, условия на труд и мнението на пациентите. Над 80% от стажантите считат, че обучението и повишаването на квалификацията на работещите е ключов момент за повишаване на мотивацията. Повече от половината стажанти (63 %) са посочили предприемане на различни подходи за привличане на персонал, а 44 % считат, че набирането на персонал следва да започне по време на обучението в базовите специалности. Едва в 3 (19%) от писмените разработки е обърнато внимание на значимостта пациентското мнение за качеството на оказваните грижи.

Ключови думи: професионалисти по здравни грижи, качество на здравните грижи, възможности, недостиг на човешки ресурс.

РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКАЦИИ В ПЪЛЕН ТЕКСТ, СВЪРЗАНИ С ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД. (13.1.)

13.1.1.1. М. Драганова, С. Досева. *Управлението на времето – елемент от профилактиката на стреса.* НАУЧНИ трудове – Русенски университет “Ангел Кънчев”, 2012, том 51, серия 8.3; 20-24; ISSN: 1311-3321 – 15 т.

Time management as a part of the stress prevention

In times of world financial crisis and shortage of resources the ability to use them efficiently is of extreme importance. Stress prevention and management should be addressed in two contexts – the organization and the individual. On the one hand the balance lifestyle is one of the individual approaches for stress prevention and management. On the other hand it is one of the aims of the time management. There is inversely proportional.

Key words: healthcare professionals, time resources, time management, stress prevention

13.1.1.2. Драганова, М., С. Александрова-Янкуловска, Н. Велева. Класифициране на дейностите по здравни грижи като подход за оптимизиране управлението на бюджета на работното време. - *Социална медицина*, 4, година XXI/2013/4, 23-25. ISSN:1310-1757, 2603-3739 (online) (10 т.)

Резюме: Класифицирането на дейностите е инструмент за оптимизиране на труда. Значимостта на класификациите е основно по отношение на анализ и изучаване на труда, подобряване на организацията и обективно отразяване на реално извършваните дейности. Наличието на наш и международен опит в областта, позволява да се анализират възможностите за прилагането на адекватни класификации в областта на здравните грижи. Използването на класификации на дейностите, в съответствие с всяка длъжност, ще даде възможност за регистрирането им в специализирана документация, за контрол, за остойностяване на всяка дейност и диференцирано заплащане на труда на професионалистите по здравни грижи.

Abstract: Classification of activities is a tool to optimize labor. The significance of classification is primarily in terms of analysis and study of labor, improving the organization and objectively reflects the actual activities performed. The presence of our international experience in the field allows you to analyze the possibilities of

implementation of adequate classifications in health care. Using the classifications of activities under each post will allow for their registration in a specialized documentation control, valuation of each activity and differential pay for health care professionals.

Ключови думи: класификация на дейностите, управление на времето, професионалисти по здравни грижи

13.1.1.3. Драганова, М., Е. Димитрова, Т. Йорданова. Отношението към ресурса време на студенти от специалност „Медицинска сестра“ при ФЗГ на МУ – Плевен. *Здравни грижи*, бр. 4, 2013, с. 15-18, ISSN: 1312-2592

ОТНОШЕНИЕТО КЪМ РЕСУРСА ВРЕМЕ НА СТУДЕНТИ ОТ СПЕЦИАЛНОСТ „МЕДИЦИНСКА СЕСТРА“ ПРИ ФЗГ НА МУ – ПЛЕВЕН

М. Драганова

М. Драганова¹, Е. Димитрова², Т. Йорданова³

¹МУ – Плевен, Факултет „Обществено здраве“

²МУ – Плевен, Факултет „Здравни грижи“

³МУ – Плевен, Факултет „Здравни грижи“, специалност
„Медицинска сестра“, 2-ри курс

Резюме: Спецификата на медицинския труд изисква редица умения, едно от които е ефективното оползотворяване на времето. Редица проучвания в областта на здравните грижи относно оползотворяването на ресурса време доказват, че времето е ресурс, който все още е недооценен от професионалистите по здравни грижи. Цел на проучването: да се анализира отношението на студенти от специалност „Медицинска сестра“ към ресурса време, да се установят съществуващите навици сред студентите относно времето и да се систематизират нагласите на изследваните лица за ефективно управление на времето. Получените резултати показват, че повече от половината от анкетиранияте планират времето си, но едва 8% от тях използват писменото ранжиране на задачите по важност. Желание за промяна на отношението им към ресурса време са посочили 75% от включените в проучването студенти. От казаното може да се направи следният извод: налице е необходимост от допълнително обучение на студентите по проблема с цел задълбочаване на познанията им и усъвяване на подходящи методи за ефективно управление на времето.

Ключови думи: медицински професионалисти, времето като ресурс, управление на времето

Summary: Particularities of nursing labor require a number of skills including effective time utilization. Series of investigations of time resource utilization in the health care field have proven that the significance of time as a resource is still underestimated by the health care professionals. The aim of this survey was to analyze the nursing students' attitude to time as a resource, to find out the students' habits of time utilization and to systematize the respondents' attitudes to effective time management. The results have shown that more than a half of the respondents plan their time, but only 8% of them use written tasks ordering by priority. Willingness to change the attitude to time as a resource was found in 75% of the respondents. This allows us to conclude that there is a need for additional training on the problem in order to extend the students' knowledge and assist students in acquiring approaches and methods for effective time management.

РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКАЦИИ В РЕФЕРИРАНИ БЪЛГАРСКИ ИЗДАНИЯ, КОИТО НЕ СА ВКЛЮЧЕНИ В ПОКАЗАТЕЛ Г.7 НА АВТОРСКАТА СПРАВКА ЗА МНИ (13.6.)

13.6.2.1 Веков Т., Колев Ж., **Драганова М.**, PD-1 инхибитори, монотерапия или в комбинация с химиотерапия, за първа линия лечение на метастатичен сквамозноклетъчен карцином на главата и шията – икономически анализ, *Медицински преглед*, 2020, 56 (3), 55-60, ISSN 1312-2193

**PD-1 ИНХИБИТОРИ, МОНОТЕРАПИЯ ИЛИ В КОМБИНАЦИЯ С ХИМИОТЕРАПИЯ,
ЗА ПЪРВА ЛИНИЯ ЛЕЧЕНИЕ НА МЕТАСТАТИЧЕН СКВАМОЗНОКЛЕТЪЧЕН КАРЦИНОМ
НА ГЛАВАТА И ШИЯТА – ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ**

Т. Веков¹, Ж. Колев², М. Драганова³

¹Факултет по фармация, МУ – Плевен

²Факултет по фармация, МУ – Варна

³Факултет по обществено здраве, МУ – Плевен

**PD-1 INHIBITORS MONOTHERAPY OR COMBINED WITH CHEMOTHERAPY
FOR THE FIRST LINE THERAPY OF METASTATIC SQUAMOUS CELL CARCINOMA
OF HEAD AND NECK – ECONOMIC ANALYSIS**

T. Vekov¹, Zh. Kolev², M. Draganova³

¹Faculty of Pharmacy, Medical University – Plevan

²Faculty of Pharmacy, Medical University – Varna

³Faculty of Public Health, Medical University – Plevan

Резюме:

Целта на изследването е да се извърши моделиране на локални данни за разходи и здравни ползи на алтернативните здравни технологии за лечение на пациенти с метастатичен сквамозноклетъчен карцином на главата и шията (HNSCC) и да се реализира косвено сравнение, базирано на мрежов метаанализ. Входящите данни в модела са измерени и оценени клинични крайни точки в рандомизираното многоцентрово клинично изпитване KEYNOTE-048. Избраният метод за сравнителна оценка на алтернативните здравни технологии за първа линия терапия на рецидивиращ HNSCC е икономически анализ CEA. В резултат: Pembrolizumab като монотерапия или в комбинация с химиотерапия не е разходно ефективна първа линия лечение в сравнение със стандартната терапия, базирана на cetuximab в комбинация с химиотерапия. Стойността на инкременталното съотношение на допълнителни разходи и допълнителни здравни ползи варира в интервал 61 300-151 300 лв./QALY и значително надвишава прага за ефективност на разходите от 45 000 лв./QALY, представляващ трикратно увеличеният брутен вътрешен продукт на човек от населението в България за предходна година.

Ключови думи:

метастатичен сквамозноклетъчен карцином на главата и шията, първа линия лечение, PD-1 инхибитори, икономически анализ

РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКАЦИИ В НЕРЕФЕРИРАНИ БЪЛГАРСКИ ИЗДАНИЯ, КОИТО НЕ СА ВКЛЮЧЕНИ В Г.8 НА АВТОРСКАТА СПРАВКА ЗА МНИ (13.7.)

13.7.2.1. Драганова, М., С. Георгиева. Здравната история на клиента/пациента – същност, съдържание, значимост. - В: *Сборник доклади от Международна научна конференция „Предизвикателствата пред науката във връзка с членството на България в ЕС“, Под ред. на А. Толева, 7–8 юни 2007, том VII, Стара Загора, 155-160, ISBN: 978-954-9329-41-4 (м. 7) - 2004 -*

Client's health history – nature, contents and significance

Summary

All members of the healthcare delivery system are concerned with meeting the health care needs of clients. Although these needs are many and varied, the proprieties can be summarized into three major goals of health care: the promotion of health, the preventions of illness and the maintenance or restoration of health. The client's health history is the comprehensive account of his present and past wellness and illness – his personal story of health and sickness. The complete Health History must reflect knowledge of the client as a total person – a past and present physical, social and emotional being.

Key words: *health care, client's health history*

13.7.2.2. Камбурова, М., С. Георгиева, **М. Драганова**. Раждаемост в Плевенски регион за периода 1997 – 2003 г. - В: *Сборник доклади от Международна научна конференция „Науката в условията на глобализацията през XXI век“*, Под ред. на Т. Влайкова, том IV, 1-2 юни 2006, Стара Загора, 242-247, ISBN: 954-9329-30-8 (т. 4) - 2006 -.

Summary

Introduction: Current numbers and distribution of the population in Bulgaria and the region of Pleven are a result of the continuous influence of multiple factors. Births are one of the major demographic processes determining the numbers and structure of population.

Aim: Analyzing the medico-social aspects of births in the region of Pleven for the period 1997-2003 and outlining the conclusions about the current situation in the region for the period in hand.

Conclusion: Birth rates in the region of Pleven for the period 1997-2003 are lower than the national rates mainly due to the more aging population structure and the hard socio-economic situation in the region.

Key words: birth rates, demographic processes, medico-social aspects, socio-economic situation

13.7.2.3. Костова, Я., **М. Драганова**, Н. Велева. Анализ на трудовата заетост на медицинските сестри в Централен операционен блок на УМБАЛ „Д-р Г. Странски“ – Плевен. – В: *Сборник доклади. Втора национална студентска сесия на ФЗГ, МУ-Плевен, 27-28 март 2014*, 95-100. ISBN: 978-954-756-153.

Въведение

Оптималното и рационално използване на ресурси е от изключително значение в условията на икономическа криза. Анализът на трудовата заетост е съществен елемент от организацията и управлението на човешкия и времеви ресурс във всяка структура на лечебните заведения за болнична помощ. Периодичното извършване на анализа дава възможност да се оптимизира организацията на труда и балансиране на натовареността на персонала.

Цел

Да се установи степента на съответствие между обема дейности на медицинските сестри от централен операционен блок на УМБАЛ – Плевен и осигуреността с персонал по време на първа смяна.

Методи

Реализиран е самохронометраж на 17 медицинските сестри в продължение на две седмици по време на първа смяна (от 8,00 до 14,00 часа). За обработка на резултатите е използвана стандартизирана методология от управлението на здравните грижи. Чрез документален метод е направен сравнителен анализ между получените резултати и стандартите, касаещи дейността на Операционен блок.

Резултати

Установено бе, че за реализирането на дейностите, регламентирани за извършване по време на първа смяна са необходими минимум 9 медицински сестри. Най-голям относителен дял (66 %) от времето се оползотворява за подготовка, инструментиране и асистиране по време на оперативна интервенция и подготовка на инструментариум и превързочен материал за стерилизация (17%).

Изводи

Съществуващата организация в Операционен блок не е адекватна на стандартите. Обективна е необходимостта от назначаване на още две медицински сестри. При невъзможност е препоръчително да се оптимизира организацията на персонала за първа смяна.

Ключови думи: анализ на трудова заетост, медицински сестри, работно време, дейности

13.7.2.4. Зюлляр Ю, Чифлигарска А, **Драганова М**, Петкова И. План за сестрински грижи при деца с прогресивна мускулна дистрофия тип Duchenne (Дюшен): Сборник с доклади от Пета национална студентска сесия „Здравните грижи – наука и технологии“, 2017 март 23 – 24, Плевен. Плевен: ИЦ МУ – Плевен; с. 85-91, ISBN: 978-954-756-153

Резюме: Мускулната дистрофия тип Дюшен е генетично, нервномускулно заболяване, срещащо се при децата. Заболяването се характеризира със слабост и атрофия на определени мускулни групи и засяга различни части на тялото – долни и горни крайници, гръбнак, стави и сухожилия. Целта на проучването е да се изработи план за сестрински грижи за дете с прогресивна мускулна дистрофия тип Дюшен, адекватен на индивидуалните му потребности. Представено е описание на клиничен случай на дете с

Мускулна дистрофия тип Дюшен.

Използван е документален метод и е проведено интервю с майката на детето.

Ключови думи: план за сестрински грижи, пациент, прогресивна мускулна дистрофия тип Дюшен

13.7.2.5. Драганова, М., С. Панайотова. Значимост на етичните норми за осигуряване на качествени здравни грижи. – В: *Сборник доклади от Четвърта национална конференция „Етиката в българското здравеопазване“*, 19 - 21 април 2007, София, 437 – 442.

Резюме

В своята ежедневна дейност професионалистите по здравни грижи се ръководят от нормите на взаимоотношения, регламентирани в Етичния кодекс по професионална етика. Професионалното образование изгражда съзнание, че етичните и комуникативни способности са не по-маловажни от техническите умения. Ако една от основните задачи на здравеопазването у нас е повишаване качеството на медицинското обслужване, то именно професионалистите по здравни грижи са тези, които могат най-много да допринесат за това. Приемането на едно такова предизвикателство изисква ангажиране и стремеж за непрекъснато усъвършенстване на сложните взаимоотношения в системата на българското здравеопазване.

Ключови думи: професионалисти по здравни грижи, професионална етика, качество на здравните грижи.

13.7.2.6. Драганова, М., М. Василева. Възможности за оптимизиране работата на Комисията по професионална етика при БАПЗГ. – В: *Сборник доклади от Девета национална конференция по етика с международно участие „Европейските етични стандарти и българската медицина“*, 25-26 октомври 2013, София, Издател Български лекарски съюз, 2014, 489-493. ISBN: 978-619-90225-1-1.

Резюме

През последните години етиката в българското здравеопазване е обект на обсъждане на редица научни форуми от различни специалисти – икономисти, лекари, психолози, педагози, философи, професионалисти по здравни грижи и др. Взаимоотношенията в реалната практика на професионалистите по здравни грижи (ПЗГ) са твърде сложни и многообразни и в тях участват всички действащи субекти в системата – потребителите, доставчиците на здравни грижи, както и логистиката.

Основната цел на научното съобщение е да се анализират възможностите за оптимизиране на дейността на комисиите по професионална етика в

структурата на Българската асоциация на професионалистите по здравни грижи (БАПЗГ).

Промените в областта на здравните грижи през последните години и осезаемия недостиг на ПЗГ са само част от причините за усложняване на взаимоотношенията в българското здравеопазване. Това налага непрекъснато търсене на възможности за усъвършенстване и обогатяване на оперативните документи и средствата за спазване на етичните норми в ежедневната практика.

13.7.2.7. Драганова, М., Н. Велева. *Международна класификация на сестринската практика – ICNP*. Здравен мениджмънт, 2005, 5(3): 58-59; ISSN: 1311-9982 - 15 т.

The International Classification for Nursing Practice (ICNP)

The history of the International Classification for Nursing Practice (ICNP) dates back to 1989 when the International Council of Nurses decided to supplement existing international classifications of medical diagnoses and procedures by the development of a classification of nursing problems/diagnoses, classification of nursing interventions and classification of nursing outcomes. International Council of Nurses and NANDA share their belief that the nursing information about the patient is the basis for creating a complete electronic record of the patient. Utilization of 11 standard terminology in nursing practice will help taking right decisions and planning of interventions concerning both treatment and prevention.

Историческото развитие на Международната класификация на сестринската практика, датира от 1989 година, когато Международния Сестрински съюз решава да допълни съществуващите международни класификации на медицинските диагнози и процедури чрез развитието на една класификация на сестринските феномени/диагнози, класификация на сестринските интервенции и класификация на сестринските резултати. Международния Сестрински Съюз и Северноамериканската асоциация по сестринска диагноза (NANDA) споделят вярата си, че сестринските данни за пациента са основата за един цялостен електронен запис за пациента. Използването на стандартизирана терминология в сестринската практика, би могло да подпомогне вземането на правилно решение, планирането на интервенции, касаещи както лечението, така и превенцията.

13.7.2.8. Сълева, М., С. Александрова-Янкуловска, М. Драганова, А. Сеизов. Анализ на научно-изследователска дейност на медицинските сестри и акушерките в България по данни от НАЦИД. Сборник доклади, Юбилейна научна конференция с международно участие 15 години Факултет „Обществено здраве“ „Нови подходи в общественото здраве и здравната политика“, 26-28 ноември 2020 г., 229-235, ISSN 978-954-756-254-7.

Summary Introduction: The changes in the training for nurses and midwives in Bulgaria in accordance with the European requirements at the end of the XX century and developing the specialty “Management of health care” (bachelor’s and master’s degree) are prerequisites for development of research in health care. Following training in a doctoral program is an opportunity for professional development of nurses and midwives in our country. The first nurses defended doctoral dissertations in Bulgaria were in 2000.

The aim of the study is to analyse public information in the National Centre of Information and Documentation database about the nursing and midwifery research.

Material and Methods: It is used documental analysis of public information available in the National Centre of Information and Documentation database. A special questionnaire was developed to extract information on a total of 91 nurses

and midwives defended doctoral dissertation in the period between 2000 and June 2019.

Results: The proposed measures to ensure quality health care in case of shortage of staff are grouped into three areas: human resources management, working conditions and the opinion of patients. Over 80% of the students believe that training and raising the qualification of employees is a key moment for increase the motivation to work. More than half of the trainees (63%) indicated taking various approaches to attract staff, and 44% consider that recruitment should start during the basic nursing/midwifery education. Only in 3 (19%) of the written works paid attention to the importance of periodic monitoring of patient's opinion about the quality of care provided. For the period 2000-2019 in Bulgaria 71 nurses and 20 midwives defended doctoral dissertation. There is no information in the register of NACID for 86% of the persons about the scientific specialty. The largest number are in the position "Head assistant" and "Associate professor" and their number is equal (n=28). During the analysis of annotations, 10 areas of professional interest are formed. Most dissertations concerned health care for adults with different diseases (16,5%), followed by studies about basic education (15,4%) and the area of management of health care in hospitals (14,3%). Key words: dissertations, nurses and midwives, National Centre for Information and Documentation /NACID/.

13.7.2.9. Рашева, Л., И. Миткова, **М. Драганова**, С. Досева, М. Валериева. Оптимизиране на лятната клинична практика на студентите от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия“. – В: *Сборник доклади. Втора национална студентска сесия на ФЗГ, МУ-Плевен, 27-28 март 2014, ;* с. 85-91, ISBN: 978-954-756-153

Въведение

Клиничната практика е една от формите на обучение за всички медицински специалности с най-голяма дидактическа стойност. След всеки семестър през 4-ри годишното си обучение, студентите специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия“, МУ- Плевен, провеждат лятна клинична практика с продължителност две работни седмици. По време на нея те затвърждават наученото през предходния семестър, като работят с пациенти в клинични условия.

Цел

Да се проучат възможностите за провеждане на клиничната лятна практика на студентите от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия“, МУ-Плевен на територията на СБР гр. Баня през лятото на 2014 г.

Материал и методи

Проведена е анонимна индивидуална анкета сред студентите от трети курс относно желанието им да проведат лятната си практика в СБР, гр. Баня. Чрез анкетно проучване сред персонала (20 служители) на СБР гр. Баня се анализираха възможностите за реализиране на идеята. Ръководството на специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия“ е интервюирано за професионална преценка. Организацията и статистическата обработка на първичната информация е осъществена чрез MS Office Excel.

Резултати

В проучването се включиха **23-ма студенти-100%**. Повече от половината от тях (60%) 14 споделят, че имат възможност през 2014 г.да бъдат на лятна практика в СБР, гр. Баня. Почти всички студенти (95%) 22 одобряват включването на друга база за практическо обучение през лятото. Болшинството (80%) , 16 от персонала на СБР, гр. Баня са на мнение, че пребиваването в базата ще бъде полезно за студентите.

Заклучение

Провеждането на лятната клинична практика на студентите от специалност „Медицинска рехабилитация и ерготерапия“ в СБР гр. Баня е възможност за оптимизиране на практическото обучение.

Ключови думи: лятна клинична практика, студенти, практически умения

Introduction:

The Clinical practice is form of training with high didactic value. After all semester during the fourth-year education, the students from the specialty Medical rehabilitation and Occupational Therapy, MU-Pleven, has two-week summer clinical practice. During the practice they have confirmed the knowledge from the last semester, working with patients in clinical sphere.

Aim:

Explore the opportunity about summer clinical practice of the students from the specialty Medical rehabilitation and Occupational Therapy in Specialized hospital for rehabilitation, town Banq.

Materials and methods:

It has been conducted anonymous questionnaire among the students from third course. The questionnaire was about the possibility for training their practice in specialized hospital for rehabilitation, town Banq. Another questionnaire has been conducted among the personal (20 respondents) in specialized hospital for rehabilitation, town Banq. After both questionnaires we analyzed the possibility for the mentioned practice in town Banq. The leadership of specialty “Medical rehabilitation and Occupational Therapy “ was interviewed for professional assessment. Organization and statistics data processing was made with MS Office excel.

Results:

Our research includes 23 students- 100%. More than half of them (60%) 14 gave positive answer about their summer clinical practice in town Banq during 2014 year. Almost all students (95%) 22 approved the possibility for training their practice in other clinical base. About 80% 16 from the personal of specialized hospital for rehabilitation, town Banq, thought that the training in the hospital will be useful for the students.

Conclusion:

The summer clinical practice for the students of specialty “Medical rehabilitation and Occupational Therapy “, in specialized hospital for rehabilitation, town Banq is an improvement opportunity for practice training.

Key words: summer clinical practice, students, practical training.

13.7.2.10. Сълева, М., С. Александрова-Янкуловска, **М. Драганова.** Научните интереси в дисертациите на медицинските сестри и акушерките в България. Здравни грижи, бр. 1, 2022, ISSN:1312-2592, 5-11.

Резюме. Промените в образованието на медицински сестри и акушерки поставя нови изисквания и възможности пред преподавателите по здравни грижи по отношение на научното им развитие. Докторските програми осигуряват не само възможност за повишаване на професионалната квалификация на преподавателските кадри, но и адекватно развитие на здравните грижи.

Целта на проучването е да се идентифицират областите на научен интерес сред медицинските сестри и акушерките в България.

Материал и методи: Проучена е достъпна информация за защитените дисертационни трудове в регистъра на Националния център за информация и документация. Обхванати са 102 дисертации на медицински сестри и акушерки, успешно защитени през последните 20 години и е направен преглед на темите и анотациите.

Резултати: При прегледа се оформиха девет области на научен интерес, които обхващат всички аспекти на здравните грижи. Най-голям е броят на

проучванията, свързани със здравни грижи при възрастни лица със заболявания и профилактиката, което съответства на европейските препоръки за увеличаване на провежданите изследвания в клиничната практика. Управление на здравните грижи в извънболничната и болничната помощ също е сред предпочитаните теми. Здравни грижи при деца със заболявания се оформи като отделна област, а профилактиката на заболяванията в детската възраст, представлява особен интерес за медицинските сестри. **Заклучение:** Една от съвременните тенденции в здравните грижи е предоставяне на грижи, основани на доказателства, което налага провеждането на научни изследвания в клиничната практика. Изучаването на областите на научен интерес е от полза за насърчаване и стимулиране на изследователската дейност в практиката и за разработване на приоритети за развитието ѝ на национално ниво.

Ключови думи: медицински сестри, акушерки, научноизследователска дейност, здравни грижи, дисертации

13.7.2.11. Веков Т., Велева Н., Драганова М., Колев Ж., S1P рецепторни модулатори за лечение на пристъпно-ремитентна форма на мултиплена склероза – икономически мрежов метаанализ, Неврология и психиатрия, 2022, 53 (1), 3-16, ISSN 1311-6584

S1P РЕЦЕПТОРНИ МОДУЛАТОРИ ЗА ЛЕЧЕНИЕ НА ПРИСТЪПНО-РЕМИТЕНТНА ФОРМА НА МУЛТИПЛЕНА СКЛЕРОЗА – ИКОНОМИЧЕСКИ МРЕЖОВ МЕТААНАЛИЗ

Т. Веков¹, Н. Велева¹, М. Драганова², Ж. Колев³

¹Факултет по фармация, Медицински университет – Плевен

²Факултет по обществено здраве, Медицински университет –
Плевен

³Факултет по фармация, Медицински университет – Варна

Резюме. Мултиплената склероза е най-често срещаното демиелиниращо заболяване, при което изолационната обвивка на нервните клетки в главния и гръбначния мозък е увредена. Това нарушава способността на части от нервната система да предават сигнали, което води до редица физически, психични и когнитивни проблеми. Съвременното лечение на целевата група пациенти с пристъпно-ремитентна форма на това заболяване включва използването на лекарствените продукти от групата на сфингозин-1-фосфат (S1P) рецепторните модулатори – ponesimod и fingolimod. **Целта** на това изследване е да се извърши моделиране на локални данни за разходи и здравни ползи в дългосрочен план на алтернативните здравни технологии за лечение на пациенти с пристъпно-ремитентна форма на мултиплена склероза, за да се вземе решение коя терапия е с по-голяма терапевтичната ефикасност и разходна ефективност. **Материал и методи:** Входящите данни на модела са измерени и оценени като клинични крайни точки в многоцентровите рандомизирани изпитвания OPTIMUM и TRANSFORMS. Терапевтичните алтернативи са косвено сравнени чрез мрежов метаанализ. **Изводите** показват, че в групата

пата на S1P рецепторните модулатори за лечение на пациенти с пристъпно-ремитентна форма на мултиплена склероза ponesimod не е разходно ефективна терапия в сравнение с fingolimod, въпреки терапевтичното си превъзходство. Основната причина е по-високата цена на ponesimod, която обуславя неблагоприятното съотношение на допълнителните разходи

и здравни ползи, надвишаващо прага на ефективност на разходите, равняващ се на трикратно увеличения брутен вътрешен продукт на човек от населението в България за предходна година. За да се постигне целевата ефективност на разходите, е необходимо притежателят на разрешението за употреба на ponesimod да предостави на платеща ценова отстъпка в размер на най-малко 11%. При провеждане на вероятностен анализ на чувствителността се установи вероятност от 38% ponesimod да е разходно ефективна терапия в сравнение с fingolimod. Икономическият анализ разкрива, че лекарствените продукти от групата на S1P рецепторните модулатори са терапевтично ефикасни и разходно ефективна терапия при пациенти с пристъпно-ремитентна множествена склероза в сравнение с инхибиторите на dihydroorotate dehydrogenase, като teriflunomide.

***Ключови думи:** пристъпно-ремитентна мултиплена склероза, S1P рецепторните модулатори, анализ разход/ефективност*

13.7.2.12. Веков Т., Велева Н., Драганова М., Клинична и разходна ефективност на здравните технологии за лечение на рецидивирал/рефрактерен мултиплен миелом, Медицински мениджмънт и здравна политика, 2019, 50 (3), 3-14, ISSN 1312-0336

**КЛИНИЧНА И РАЗХОДНА ЕФЕКТИВНОСТ НА ЗДРАВНИТЕ
ТЕХНОЛОГИИ ЗА ЛЕЧЕНИЕ НА РЕЦИДИВИРАЛ/РЕФРАКТЕРЕН
МУЛТИПЛЕН МИЕЛОМ**

Т. Веков¹, Н. Велева¹ и М. Драганова²

¹Фармацевтичен факултет, МУ – Плевен

²Факултет по обществено здраве, МУ – Плевен

Резюме. Цел на изследването е моделиране на локални данни за разходи и здравни ползи на алтернативните терапии за лечение на рецидивирал или рефрактерен мултиплен миелом (r/r MM) в България и реализиране на косвено сравнение, базирано на мрежов метаанализ. В анализа са включени възрастни пациенти с r/r MM, при които заболяването е прогресирало след най-малко две терапевтични схеми, включващи bortezomib (BOR) и lenalidomide (LEN). Комбинираните терапии за лечение на пациенти с r/r MM след неуспех с BOR и LEN, базирани на daratumumab, carfilzomib или pomalidomide, са разходно неефективни поради малките клинични предимства и твърде високия разход за терапия. Стойността на ICER варира в интервал от 94 200 лв./QALY до 126 800 лв./QALY и значително надвишава прага за разходна ефективност от трикратно увеличения брутен вътрешен продукт на човек от населението в България за 2018 г. (ICER ≤ 43 500 лв./QALY).

Ключови думи: рецидивирал/рефрактерен мултиплен миелом, терапевтични алтернативи, клинична и разходна ефективност, мрежов метаанализ

13.7.2.13. Веков Т., Велева Н., Лебанова Х., **Драганова М.**, Анализ на терапевтичната ефикасност и ефективността на разходите на esketamine за лечение на пациенти с голямо депресивно разстройство, Неврология и психиатрия, 2021, 52 (1), 3-15, ISSN 1311-6584

АНАЛИЗ НА ТЕРАПЕВТИЧНАТА ЕФИКАСНОСТ И ЕФЕКТИВНОСТТА НА РАЗХОДИТЕ НА ESKETAMINE ЗА ЛЕЧЕНИЕ НА ПАЦИЕНТИ С ГОЛЯМО ДЕПРЕСИВНО РАЗСТРОЙСТВО

Т. Веков, Н. Велева, Х. Лебанова, М. Драганова
Медицински университет – Плевен

Резюме. Целта на изследването е да се извърши моделиране на локални данни за разходи и здравни ползи в дългосрочен план на алтернативните здравни технологии за лечение на пациенти с голямо депресивно разстройство (MDD), за да се вземе решение кое лечение е с преимущество относно терапевтичната ефикасност и ефективността на разходите. Входящите данни в модела са измерени и оценени клинични крайни точки в рандомизираните многоцентрови клинични изпитвания TRANSFORM-1, TRANSFORM-2 и TRANSFORM-3. В модела са включени всички възможни здравни състояния, отразяващи хода на заболяването, и са предвидени всички вероятности за преход от едно здравно състояние в друго. Времевият хоризонт на модела е до живот. Разходите и ползите са дисконтирани с 3,5% годишно. Избраната перспектива е гледната точка на третата страна платец. Моделирането е извършено с помощта на софтуерен продукт Tree Age Pro Healthcare. Проведен е анализ разход/ефективност на алтернативните здравни технологии, предназначени за лечение на пациенти с MDD. Изчислено е инкременталното съотношение на допълнителни разходи и допълнителни здравни ползи на изследваните алтернативни терапии. За оценяване на несигурността са използвани детерминистичен и вероятностен анализ на чувствителността. Данните от анализа показват, че Esketamine не е разходно ефективна терапия в сравнение със стандартна терапия с орални антидепресанти при терапия на голямо депресивно разстройство, защото въпреки терапевтичното превъзходство твърде високата цена на esketamine води до значително надвишаване на прага за ефективност на разходите (ICER $\leq$ 50 000 лв./QALY). За да бъде постигнат прагът за ефективност на разходите, е необходимо притежателят на разрешението за употреба да намали цената на esketamine най-малко с 50% при преговорите с платеща.

Ключови думи: голямо депресивно разстройство, терапевтични стратегии, анализ разход/ефективност

13.7.2.14. Веков Т., Драганова М., Велева Н., Влахова М., PD-1 инхибитори в комбинация с VEGF инхибитори за лечение на пациенти с метастатичен хепатоцелуларен карцином – икономически анализ, Медицински мениджмънт и здравна политика, 2021, 52 (2), 3-13, ISSN 1312-0336

PD-1 ИНХИБИТОРИ В КОМБИНАЦИЯ С VEGF ИНХИБИТОРИ ЗА ЛЕЧЕНИЕ НА ПАЦИЕНТИ С МЕТАСТАТИЧЕН ХЕПАТОЦЕЛУЛАРЕН КАРЦИНОМ – ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ

Т. Веков, М. Драганова, Н. Велева, М. Влахова

Медицински университет – Плевен

Резюме. Целта на изследването е да се извърши моделиране на локални данни за разходи и здравни ползи на алтернативните здравни технологии за лечение на пациенти с метастатичен хепатоцелуларен карцином (mHCC). Входящите данни в модела са измерените и оценени клинични крайни точки в рандомизираното многоцентрово клинично изпитване IMbrave 150. Моделирането на данни за бъдещи здравни ползи и разходи след края на клиничните изпитвания е чрез модел на Марков с две здравни и едно абсорбиращо състояние. Входящите данни в модела са първичните и вторичните крайни точки в рандомизираните многоцентрови изпитвания, идентифицирани и измерени като обща преживяемост, преживяемост без прогресиране на заболяването, ниво на обективен отговор, време до прогресиране на заболяването, продължителност на отговора, нежелани събития. Времевият хоризонт на модела е до живот. Разходите и ползите са дисконтирани с 3,5% годишно. Избраната перспектива е гледната точка на третата страна платец. Моделирането е извършено с помощта на софтуерен продукт Tree Age Pro Healthcare. Проведеният анализ разход/ефективност включва изчисляване на инкременталното съотношение на допълнителните разходи и допълнителните здравни ползи на изследваните алтернативни терапии. За оценка на несигурността са използвани детерминистичен и вероятностен анализ на чувствителността. В заключение може да се каже, че atezolizumab в комбинация с bevacizumab не е разходно ефективно лечение в сравнение със sorafenib въпреки демонстрираното терапевтично превъзходство, поради твърде високата цена за терапевтичен курс. При провеждане на вероятностен анализ на чувствителността се установи вероятност от 18% atezolizumab/bevacizumab да е разходно ефективна терапия в сравнение със sorafenib. За постигане на прага за ефективност на разходите

Медицински мениджмънт и здравна политика, 52, 2021, № 2

3

е необходимо притежателят на разрешителното за употреба на atezolizumab и bevacizumab да намали цената за терапевтичен курс най-малко с 27%.

Ключови думи: метастатичен хепатоцелуларен карцином/терапия, алтернативни здравни технологии, atezolizumab/bevacizumab, sorafenib, анализ разход/ефективност

13.7.2.15. Веков Т., Велева Н., **Драганова М.**, Чилингирова Н., Инхибитори на андрогенните рецептори за лечение на неметастатичен, резистентен на кастрация карцином на простата – анализ разход/ефективност, Медицински мениджмънт и здравна политика, 2021, 52 (2), 14-24, ISSN 1312-0336

**ИНХИБИТОРИ НА АНДРОГЕННИТЕ РЕЦЕПТОРИ
ЗА ЛЕЧЕНИЕ НА НЕМЕТАСТАТИЧЕН, РЕЗИСТЕНТЕН
НА КАСТРАЦИЯ КАРЦИНОМ НА ПРОСТАТАТА –
АНАЛИЗ РАЗХОД/ЕФЕКТИВНОСТ**

Т. Веков, Н. Велева, М. Драганова, Н. Чилингирова
Медицински университет – Плевен

Резюме. Целта на изследването е да се извърши моделиране на локални данни за разходи и здравни ползи в дългосрочен план на алтернативните здравни технологии за лечение на пациенти с неметастатичен, резистентен на кастрация карцином на простатата и да се реализира косвено сравнение, базирано на мрежов метаанализ. Входящите данни в модела са измерени и оценени клинични крайни точки в рандомизирани клинични изпитвания SPARTAN и PROSPER. Косвено сравнение е възможно поради наличието на обща терапевтична алтернатива в контролните групи на изпитванията. Използван е модел на Марков с две здравни и едно абсорбиращо състояние. Времевият хоризонт на модела е до живот. Разходите и ползите са дисконтирани с 3,5% годишно. Избраната перспектива е гледната точка на третата страна платец. Моделирането е извършено с помощта на софтуерен продукт TreeAge Pro Health Care. Получените резултати показват, че apalutamide в комбинация с андроген-потискаща терапия е терапевтично ефикасно и разходно ефективно лечение в сравнение с enzalutamide и андроген-потискаща терапия за пациенти с неметастатичен, резистентен на кастрация карцином на простатата. При провеждане на вероятностен анализ на чувствителността се установи вероятност от 75% стойността на съотношението на допълнителните разходи и здравни ползи да бъде под прага за ефективност на разходите, представляващ трикратно увеличеният брутен вътрешен продукт на човек от населението на България за предходна година.

Ключови думи: карцином на простатата/неметастатичен, резистентен на кастрация, андроген-потискаща терапия, apalutamide, enzalutamide,

13.7.2.16. Веков Т., Симова Я, Димитров Н., Корновски В., Красналиев Й., **Драганова М.**, Сравнителен анализ на терапевтичната ефикасност и разходната ефективност на PCSK9 инхибиторите за лечение на първична хиперхолестеролемия и смесена дислипидемия, Кардиология & Кардиохирургия, 2021, 4 (2), 3-13, ISSN 1313-969X

СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА ТЕРАПЕВТИЧНАТА ЕФИКАСНОСТ И РАЗХОДНАТА ЕФЕКТИВНОСТ НА PCSK9 ИНХИБИТОРИТЕ ЗА ЛЕЧЕНИЕ НА ПЪРВИЧНА ХИПЕРХОЛЕСТЕРОЛЕМИЯ И СМЕСЕНА ДИСЛИПИДЕМИЯ

Т. Веков^{1,2}, Я Симова^{1,2,3}, Н. Димитров^{1,3,4}, В. Корновски⁴, Й. Красналиев³, М. Драганова¹

¹Медицински университет – Плевен, ²Български кардиологичен институт

³УМБАЛ „Сърце и Мозък“ – Плевен, ⁴УМБАЛ „Сърце и Мозък“ – Бургас

Резюме. Целта на изследването е да се извърши моделиране на локални данни за разходи и здравни ползи в дългосрочен план на алтернативните здравни технологии за лечение на пациенти с първична хиперхолестеролемия и смесена дислипидемия (PH/MD) и реализиране на косвено сравнение, базирано на мрежов метаанализ. Входящите данни в модела са измерени и оценени клинични крайни точки в рандомизирани многоцентрови клинични изпитвания ORION-10 и LAPLACE-2. Косвено сравнение е възможно поради наличието на обща терапевтична алтернатива в контролните групи на изпитванията. Извършено е моделиране на данни за бъдещи здравни ползи и разходи след края на клиничните изпитвания чрез модел на Марков с три здравни и едно абсорбиращо състояние. В модела са включени всички възможни здравни състояния, отразяващи хода на заболяването и са предвидени всички вероятности за преход от едно в друго здравно състояние. Времевият хоризонт на модела е до живот. Разходите и ползите са дисконтирани с 3,5% годишно. Избраната перспектива е гледната точка на третата страна платец. Избраният метод за сравнителна оценка на алтернативните здравни технологии за лечение на пациенти с PH/MD е икономически анализ разход/ефективност (CEA). Предпочетеният метод за оценка на терапевтичната ефикасност и ефективността на разходите е съобразен с публикуваните препоръки, указанията на EUnetHTA и е подходящ относно начина за измерване на здравните ползи в рамките на рандомизирани клинични изпитвания. В заключение следва да се отбележи, че inclisiran е разходно ефективна терапия в сравнение с evolocumab за лечение на пациенти с PH/MD и висок сърдечно-съдов риск в резултат на подобрена терапевтична ефикасност и разумна цена за годишна терапия. Стойността на съотношението на допълнителните разходи и здравни ползи на inclisiran в сравнение с evolocumab е под прага за ефективност на разходите, представляващ трикратно увеличеният брутен вътрешен продукт на човек от населението в България за преходната година (ICER $\leq$ 50 000 лв.). При провеждане на вероятностен анализ на чувствителността се установи вероятност от 63% inclisiran да бъде разходно ефективна терапия в сравнение с evolocumab.

Ключови думи: първична хиперхолестеролемия, смесена дислипидемия/лечение, PCSK9 инхибитори/терапевтична ефикасност, разходна ефективност

13.7.2.17. Vekov, T., S. Alexandrova – Yankulovska, G. Grancharova, N. Veleva, M. Draganova. Induced Demand for Hospital Services in Bulgaria – Trends and Contributing Factors. - Management in Health Journal, vol.XV/4/2011; 8-10.

Abstract:

Background. Changing the management and financing in Bulgarian health care system after 2000 led to many new problems in organization and management of medical activities, especially in hospital care, after adoption of the Health Care Establishments Act in 1999. Serious problems in hospital care occurred in relation to the induced demand for hospital services which contribute to over-hospitalization and over-expenditures.

The aim of this paper is to explore the trends of hospitalization and to analyze the main determining factors for over-hospitalization.

Methods. The analysis is based on the Annual financial reports of the National Health Insurance Fund (NHIF) in Bulgaria, the Annuals of Public Health Statistics published by the National Centre of Health Informatics, and corresponding data for European countries from the European Health for All Database for the period 2000-2009.

Results. For a period of ten years the expenditures for hospital services have increased by 390% while the GDP has grown in real terms only by 47%. The number of hospital admissions from 2004 to 2009 has increased more than twice

(from 738 978 to 1 769 230). The critical point of increase was observed between 2005 and 2006 when all the financing of hospital services was totally undertaken by the NHIF.

Conclusion. The main reasons for the enormous increase in hospital admissions have been mainly related to the increased induced demand for hospital services, ineffective referrals and treatment of chronic diseases in hospitals for acute diseases, patients' mistrust to outpatient care, low efficiency of primary health care, inadequate supervision and regulation by the National Health Insurance Fund. Improper and ineffective health policy and hospital management led to consumerist attitudes in health care that contribute more to health care providers than to the patients in need.

Key words: *over-hospitalization, induced demand, hospital services cost, hospital management*

13.7.2.18. Драганова, М., М. Камбурова. Същност и значимост на VIPS модела за качество на сестринските грижи. – В: *Сборник доклади от Международна научна конференция „Науката в условията на глобализацията през XXI век“*, Под ред. на Т. Влайкова, том IV, 1-2 юни 2006, Стара Загора, 238-241, ISBN: 954-9329-30-8 (т. 4) - 2006 -.

Essence and significance of VIPS model for the quality of nursing care

Summary

VIPS-model was constructed and tested by the Swedish nurses Margareta Ehnfors, Ingrid Thorell-Ekstrand and Anna Ehrenberg and first published in 1992. VIPS is an acronym for the Swedish terms for well-being, integrity, prevention and safely, all of which are seen as major goals for nursing care. The model was designed to provide a structure for nursing documentation and support an individualized approach to nursing care based on written care plans.

Key words: VIPS-model, nursing documentation, quality of nursing care

13.7.2.19. Балабурова, М., Е. Димитрова, Д. Вачева, **М. Драганова,** В. Гешева, К. Петрова. План за сестрински грижи при пациенти с мозъчен инсулт, хоспитализиран в отделение за болнична рехабилитация. – В: *Сборник доклади. Втора национална студентска сесия на ФЗГ, МУ-Плевен, 27-28 март 2014*, 193-200, ISBN 978-954-756-153-3

Въведение: Мозъчно-съдовите нарушения заемат водещо място сред социално значимите заболявания в България, като водят до тежка инвалидизация на част от преживелите мозъчен инсулт.

Цел: Изработване на планове за сестрински грижи за пациенти, преживели мозъчен инсулт, хоспитализирани в Отделението за болнична рехабилитация при КФРМ на УМБАЛ - Плевен, в съответствие със стадия на възстановяването им по скалата на S. Brunstrom.

Материал и методи: Проведено е тайно социологическо наблюдение на 34 пациенти преживели мозъчен инсулт хоспитализирани в Отделението за болнична рехабилитация на УМБАЛ – Плевен в периода октомври – декември 2013 година. **Резултати:** Установено бе, че 31 (90%) от наблюдаваните пациенти се нуждаят от помощ при осъществяване на хигиенни грижи, а 54% (18) имат потребност от помощ при извършването обличане, събличане, хранене и пр.

Заклучение: Разработените примерни планове за сестрински грижи са необходими за осъществяването на непрекъснати и качествени здравни грижи, дори и в домашни условия.

Ключови думи : *план за сестрински грижи, мозъчен инсулт, пациент, рехабилитация*

13.7.2.20. Драганова, М., М. Балабурова. Американски опит в планирането на сестринските грижи. В: Сборник доклади. Четвърта национална студентска сесия на ФЗГ, МУ-Плевен, 24-25 март 2016, 19-29, ISBN 978-954-756-153-3.

Въведение

През последните десетилетия въпросите *„Какви са предизвикателствата пред съвременната медицинска сестра и какво се променя в сестринската практика?“* все по-често се дискутират както сред медицинските сестри, така и сред другите медицински професионалисти и обществото

Откъде се тръгна за да се стигне до днес, до съвременните предизвикателства пред медицинските сестри в световен мащаб?

Целта на настоящия доклад е да се проучи и анализира американски опит в планирането на сестринските грижи, като елемент от съвременната сестринска практика.

Материал и методи

Докладът е изготвен на базата на критичен анализ на литературни източници (монографии и статии), от водещи специалисти в областта на планирането на сестрински грижи и собствени наблюдения

Резултати и обсъждане:

Използването на разнообразни методи, средства и подходи в сестринската практика в различните страни може да бъде обяснено със съществуващите различия в етапите на развитие на сестринската наука и практика, действащата нормативна база в различните държави и съответната организация на дейността на медицинските сестри.

Изводи:

- Планирането на грижите е ключов етап от сестринския процес. Той се базира на точното събиране и анализ на обективни и субективни данни за пациента. Непрекъснатото усъвършенстване на уменията на медицинските сестри относно преценката и диагностиката безспорно би довело до точно определяне на индивидуалните нужди и адекватно планиране на грижите.
- Първият етап от сестринския процес по своята същност представлява здравна оценка на пациента. Методите, които се прилагат в САЩ от медицинските сестри с цел събиране и анализиране на обективни и субективни данни за пациента са перкусия, палпация, аускултация и наблюдение.
- Етапите на сестринския процес са взаимосвързани. Реализирането на всеки следващ етап от сестринския процес зависи от ефективното и точно реализиране на предходните. Не е възможно приложението на сестрински процес без придобиване на компетенции за осъществяване на „здравна оценка“ на пациента.
- Американският опит доказва, че прилагането на сестринския процес изисква задълбоченото му изучаване и усъвършенстване на уменията на медицинските сестри, съответни на нивото им на обучение и адекватна документация.
- Непрекъснатото усъвършенстване на методите и средствата за изучаване на сестринския процес би довело до повишаване на вероятността за неговото приложение в сестринската практика у нас.

Key words: сестрински процес, планиране на грижите, обективни и субективни данни

РЕЗЮМЕТА НА ПУБЛИКУВАНИ УНИВЕРСИТЕТСКИ УЧЕБНИЦИ, ВКЛЮЧЕНИ В Е.20 НА АВТОРСКАТА СПРАВКА ЗА МНИ

20.1. Грънчарова, Г. , М. Драганова. Управление на здравните грижи с модул „Здравни проекти“. Трето преработено и допълнено издание. ISBN 978-954-756-200-4, Издателски център на МУ-Плевен, 2016, 278 стр.

Резюме: Подготовката на управленски здравни кадри по специалността „Управление на здравните грижи“ в МУ-Плевен започва през 1996 г. с бакалавърска програма. От 2001 г. МУ-Плевен първи в страната стартира магистърска програма по УЗГ, а от 2006 г. с Наредбата за Единни държавни изисквания за придобиване на висше образование по специалността „Управление на здравните грижи“ от професионално направление „Обществено здраве“ са регламентирани две магистърски програми – след придобита ОКС „Бакалавър“ по „Управление на здравните грижи“ и след придобита ОКС „Бакалавър“ по друга специалност (медицинска сестра, акушерка, социална педагогика и др.).

Настоящият учебник представя 20-годишния опит на Факултет „Обществено здраве“ при МУ-Плевен в преподаването на „Управление на здравните грижи“ като водеща задължителна и профилираща учебна дисциплина в тези програми.

Третото преработено и допълнено издание отразява постигнатото от нас и новостите в международен план в подготовката на управленски здравни кадри в областта на сестринските и акушерските грижи, както и прилагането на тези познания във всички други области на здравните грижи.

Учебникът е структуриран в 18 глави, в които последователно и логично са представени: основните теоретичните основи на управлението като едно от най-значимите постижения на 20-ти век и специфичните характеристики на управлението, теориите и моделите на здравните грижи; планирането като първа функция на управлението на здравните грижи и управление на планираната промяна; процесът на вземане на управленски решения; характеристика на организациите, организационната структура и организационната култура през призмата на здравните грижи; управлението на работните групи и на конфликтите в здравните грижи.

Централно място е отделено на управлението на човешките ресурси с включване на отделни глави, посветени на отговорностите на ръководителите на здравните грижи в подбора на персонала и последващите дейности за социализация, обучение и развитие на персонала, мотивирането на персонала; комуникациите в здравните грижи; контролът и оценката на дейността на персонала и др.

Контролът и управлението на качеството на здравните грижи са разгледано на основата на съвременните постижения в развитите страни и специфичните аспекти на здравните грижи.

Последната глава от учебника е посветена на методологичните аспекти и изграждането на умения за разработване на проекти в областта на здравните грижи.

В подготовката на този труд са използвани богати материали на Международния съвет на сестрите, монографии и статии на водещи чуждестранни автори, материали от дарения на проф. Doris Blaney от Indiana University, USA и проф. Ханнеке ван Маанен от Холандия (гост-преподавател в МУ-Плевен през 2004/2005 г.). Сред включените общо 164 заглавия в използваната литература 68 заглавия са на български автори.

20.2. Драганова М. Управление на хирургичните грижи. В: Оперативна, обща и специална хирургия, хирургични грижи. Под редакцията на Т. Делийски, Плевен, Издателски център МУ - Плевен, 2017, с. 277 - 282. ISBN 978-954-756-201-1 – 1,6

Включването на глава „Управление на хирургичните грижи“ в учебника „Оперативна, обща и специална хирургия, хирургични грижи“ е изключително адекватно и полезно. Съдържанието обхваща история на хирургичните грижи, съвременните аспекти на хирургичните грижи и ролята на документацията за управление на качеството им.

Спецификата на хирургичния пациент и развитието на „хирургията“ като област от медицината са основните фактори, които определят всеобхватната роля на медицинската сестра, предоставяща хирургични грижи. Определят се ключовите компетенции на хирургичната медицинска сестра, необходими за предоставяне на висококачествени грижи в доболнична и болнична помощ, аналогични на основните мениджърски дейности, както следва:

- оценка на физическото и емоционалното състояние на пациента, установявайки степента на „хирургически риск“;
- координиране и организиране на диагностичните изследвания;
- определяне на сестринските проблеми, които са в съответствие с нуждите на пациента и неговото семейство;
- физическата и психическата подготовка на пациента за хирургическа интервенция;
- обсъждане на информацията за пациента с останалите членове на екипа.

Спецификата на хирургичния пациент и неговите индивидуални особености са водещи в предоставянето на съвременни хирургични грижи, а от тяхното ефективно планиране, организиране и координиране зависи качеството им.

В заключение се акцентира на милосърдието, професионалната компетентност и емпатичните способности на хирургичната медицинска сестра, като значими за добрия изход от хирургичното заболяване.

20.07.2022 г.

Гр. Плевен